qui armatus ad ordinem venit capitulum. xxxvij.
De hūili cōuerſiōe Philippi abbatis. cap.xxxviij.
De eo ꝙ quidā in cōuerſiōe ſua ordines ſacros celātes ꝑpt hūilitatē cōuūſi fiāt .ca.xxxix.
De mirabili cōuerſiōe btē hil degūdis virgis: q̄ ſe virū ſimulauerat. ca.xl.
De vidua Coloienſi: q̄ i cappa cōūſi egreſſa ē de cīitate ca.xli
De cōūſiōe Methildis magiſtre in ſuſinnich ca.xlij.
De conūſiōe Helſwildis abbatiſſe de porceto ca.xliij.
Explicitunt capitula.
Iam ordítur dyalogꝰ miraculoꝝ: ⁊ diſtictō Prima de Cōuerſione. Capitulum p̄mū

Mōchus.
Cupiens loq̄ de cōuerſione illius grām inuoco: qui loquitꝰ pacem in plebē ſuā ⁊ ſuper ſanctos ſuos: ⁊ in eos qui cōuertūtur ad cor. Cuius eſt ſcribenda inſpirare: calamū gubnare: mercedē laboris compenſare Ab ipō enim ſalutaris eſt cōuerſio. qꝛ quos potenter cōuertit: ab ipſ miſericorditer irā ſuā auītit. Nouiciꝰ Videtur m̄ neccāriū ut priꝰ ꝙ tractes de virtute cōuerſionis: ſūmatī pſtringas: quo in loco: a q̄bꝰ perſonis. qua necītate ordo nr̄ ſit inſtitutus vt ſic poito funda mēto. ſupedifices pietes ſpūales ex lapidibus viuis politis. pciōſ. qui voluūtur ſup terrā;
Monachus. In epatu Lingonenſi ſitum eſt cenobiū. nomine Moliſmꝰ. fama celebri mū religione pſpicuū. viris illuſtrib; nobilitatū poſſeſſionibus amplū. virtutibus clarū; Et qꝛ diuicijs ꝟtutibuſq; diuturna nō poteſt eē ſotietas viri nimiꝝ ſapiētes ⁊ virtutū amatores. altius intelligētes. licet honeſte in pſato cenobio viuerent minus tn̄ ipſam quā pfeſſi fuerāt regl'am qꝛ obſeruarēt cōſiderātes. habito inter ſe cōi conſilio. viginti ⁊ vnus mōachi vna cum prē ſuo Roperto vnanimi aſſenſu. eodē ſpū venerūt in locū horroris ⁊ vaſte ſolitudinis nomine Ciſterciū: ibi viuē cupiētes de ope manuū ſuaꝝ ſcḋm regule pceptū 1098
Anno igitur dominice incarnacōis. milleſimo nonageſiōoctauo venerabilis Hugonis lingonē ſis ecclie epiſcopi ⁊ tunc ſedis apoſtolice legati: atq; religioſi viri walteri cabilonēſ antiſtitis. necnō ⁊ clariſſimi pncipis Odonis ducis burgūdie cōſilio

auctoritate roborati: in p̄dicto
loco abbaciā cōſtruē ceperūt.
Et qꝛ cenobiū de quo exierūt
cōſtructū fuerat in honore b̄te dei
genitricis Marie: tā ipſi q̄ᵖ eo
rū ſucceſſoēs de eodē nouo mo
naſterio ꝓpagati: oms ſuas eccli
as in honore eiuſdem glorioſe v̄
ginis cēſuerūt eē dedicandas.
Nō multo poſt cū inſtātia mō
chis Moliſmēſibꝰ abbe; ſuū
requirētibꝰ: iuſſu ſcōi Vrbani
cōſēſu walteri cabilanenſ epi
reducitur: et Albericꝰ vir ſāctꝰ
ac religioſus eiꝰ loco ſubſtituit.
Cuiꝰ ſolicitudie dei grā coope
rāte nō mediocriter vall' illa
claruit: et in rebꝰ nccāriis creuit
Quo defūcto Stephanꝰ vir
eque ſcūs: natiōe anglicꝰ ſuc
ceſſit. Et cū adhuc eēnt pauci
nūo: pſonis ſecularib; venerāti
bus i eis vite ſcītatē: ſʒ abhorrē
tibꝰ auſteritatē: ſāctꝰ Bernar
dꝰ anno .xv. cū .xxx. ferme ſo
ciis aduenit: et ſuaui iugo xp̄i
ibidem collū ſubmiſit. Ex tūc ce
pit vinea illa dn̄i ſabaoth cre
ſcē ac dilatari: atq; palmites ſu
os extēdere: a mari vſq; ad ma
re: et impleta ē terra poſſeſſiōe
eiꝰ. Prime eiꝰ ꝓpagines: firmi
tas. pontiniacū. claraual'. mo
rimūdis. Iſtarū q̄tuor domorū
abbes tāte auctoritatis ſūt: vt

abbe; Ciſterciēſe viſitēt ſil': et
ſingillatī ab eo verſa vice viſi
tētur. ¶ Nouiciꝰ. Quid ē viſi
tacō? ¶ Mōchꝰ. diſciplie cō
ſeruacō. Duo enī p̄mitiui pres
inſtituerūt ad vicioꝝ correctio
nē: et caritatis oſeruatiōem. vi
delic; gn̄ale caplm: et ſingul' ā
nis viſitacōnes domorū. ¶ An 1115
no dn̄i. M. c. xv. fūdata eſt do dedicata 13 [illegible]
mꝰ clareuallis: cuiꝰ p̄mꝰ abb octob [illegible]
eāt ſāctꝰ Bernardꝰ. clauſtrē
ſis vero. M. c. xxxiiii Deinde an 1134
no. M. c. lxxxviii. ſexto decimo 1188
Kal. April' cōuētꝰ noſter exi
uit de clauſtᵒ cū abbe ſuo Her
māno: et .xi. Kal. eiuſdē menſ
venit ſup mōtē Stromberg Po
ſtea q̄rto anno deſcēdit i vallē 1192
que nunc dr̄ vallis ſācti Petri
¶ Nouiciꝰ. Cū ex hiis q̄ audi
ui ordo nigroꝝ et nr̄ eiꝰdē ſint
r̄gle: miror cur tā diſparis ſint
diſciplie. ¶ Mōchꝰ. Noueris
Cluniacēſes et Ciſterciēſes vni
us quidē eē regule: ſʒ diſſimilis
obſeruantie. Auit enī rigore; re
gule a q̄buſdā ſāctis pribꝰ eē
tempatū: ut multi in ordie poſ
ſint ſaluari. De habitu vero i quo
maxia vid̄r eē diuerſitas: audi
quid dicatur. De colore ā groſſi
tudine nō cauſētur monachi
ſʒ quales iueniri pn̄t in puincia
qua habitāt: ā qd̄ viliꝰ opari

pōt. Hec de hijs dcā ſufficiant
Hoc autē firmū teneas. ordinis
nri auctorē eē ſpm ſcm. inſtitu
torem ſcm Bndcm. innouato
rem vero venerabilē abbatem
Robertū. ¶ Ca. ij. ¶ Nouiti9
1199 Conſiderās in pfacōe tua
ordinē ꝯpoſi te narracō
nis miror contricōni anpoſitā
gratiā conuerſiōis. cū videatur
ꝓrſus ſupfluū. ut q̄s conutat
n pri9 de pctīs ſuis conteratur
¶ Mōchus. Cōtritio aliqn̄
pcedit conuſiōem. aliqn̄ ſequi
tur. ¶ Nouici9. Vellē in hoc
exempl ꝓbari. Prius tn̄ audiē
delcāt. quid ſit cōuerſio. vn̄ di
catur. quot ſūt eius ſpēs. ſeu q̄
bus occaſionibꝫ q̄s conutatur
¶ Mōch9 Conuſio ē cordis
verſio. vel de malo in bonū. vel
de bono in meli9. vel de meliori
in optim. De hac conuſiōe per
Salomōē dr. Verte impiū.
et nō erit. ſb audis. pctōr. qđ p̄
us fuit. Pria verſio ē ad cor. ſe
cūda in corde. tercia de corde. p̄
ma cōtricōis. ſecūda deuocōis.
tercia contēplacōis. Conuſio
ad cor ē redire de culpa ad grāꝫ
de pctō ad iuſticiā. de vicō ad
virtutē. de hac p Yſaiā dr. Pre
uaricatores redite ad cor. Cō
uerſio in corde ē pficē in carita
te. ire de virtute in vtutē. donec
videat de9 deorꝫ in ſyon. i. in cō
tēplatiōe De hac p pſalmiſtā
dr. Aſcēſiōes in corde ſuo diſpo
ſuit et c. Couerſio de corde ē mē
tis exceſſus in contemplaciōe.
Hac vſa ſunt celeſtia illa aīa
lia. q ibāt et reuertebātur Ibāt
de corde ad deū. per contēplaci
onem aſcendēdo. reūtebantur
ad actōeꝫ rurſuꝫ deſcēdēdo. Cō
tēplatio ſup cor ē. vn̄ exceſſus
mentis in ſcripturis dr Dicitur
aūt conuſio q̄ſi ſimul verſio. i. to
talr. Sedꝫ hoc. q vnū viciuꝫ de
ſerit et ab altero non recedit. ſe
q̄ de vertit. ſꝫ nō ouertit. vn̄ pſ.
orat. Conute nos de9 ſalutaīs
nr̄ et c. Eſt et alia ſpēs ꝯuſionis
cū q̄s locū et bitū mutat. ꝫelo
alicui9 religiōis Tal ouerſio
ſepe fit ſine ꝯtricōe. Neqꝫ mg̃
nū ē corā deo pctōrē mutare lo
cū ⁊ nō viciū. mutae veſtē et nō
mētē. Mōſtruoſa res ē. ſb ve
ſtitu ouiū cor gerere lupinum
¶ Nouicius. Nunquid hoc cō
tingere ſolet? ¶ Mōch9 Eci
am. Ecce exēplū. ¶ Ca. iij.
Retulit m̄ frat Godefrid9 1199
mōch9 nr̄ q̄ndā canoic9
ſcī Andree i colōia cū eēm9 ſil i
ꝓbacōe rē dignā mēoria. Aſſe
rebat ſibi a quodā monacho
Clareuallis bene noto relatuꝫ
quendā clericū actu trutannū

quales p̄ diuẏſas vagari ſolent
puintias: veniſſe ad Claräual
le nō quidē zelo ordinis: ſʒ vt
aliquod mōſterio rapet ſub pallio
religioīs. Factꝰ itaqʒ nouiciꝰ
cū p̄ totum annū probacōnis
ſue inſidiaret̄ ornamētis eccīe:
et ꝓpt̄ diligentē cuſtodiā ſatiſ
facere cordis ſue nequiſſʒ mali
cie: hec intr̄ ſe cogitabat. Cū fa
ctꝰ fuero mōchꝰ: et licuerit mi
ſtrare: ſine nota ac labore ipōſ
calices ſubtrahā: ſicqʒ recedam
Ecce tali intētiōe legit ꝓfeſſio
nem. pmiſit obediā: induit cu
cullā. Sed piꝰ dn̄s qui nō vult
mortē pctōris: ſʒ ut conūtatur
et viuat: pūerſā volūtatem mi
rabilit̄ mutauit: et venenū i an
tydotū miſericordit̄ conūtit In
duto .n. hitu monachali cōtri
tus et cōūſus adeo pfecit in ſcā
religiōe: ut nō multo poſt ꝓpt̄
meritū vite ad dignitatē pora
tus aſcēderet in Claraualle. Et
ut iā dixi: ipſa eius culpa alijs
facta eſt medicīa Nā poſtea ſe
pius iſta recitaē ſolitꝰ erat no
uicijs: et plurimū i eis edificati
ſunt Nouiciꝰ. Vellē noſſe:
vn̄ ei tal̄ ac tāta fuerit mutacō
Monachꝰ. Vt eſtimo pn̄
cipalit̄ ex mīa dei ſecūdario ex
virtute et bn̄dictōe monacha
li Vt ait quidā ſactorꝝ prm̄ ā
tiquorꝝ: hitus monachi vtutē
hʒ baptiſmi Nouerīt multi He
ricū conūſū de clauſtro / ingrim
in grāgia q̄ vocatur hart: q̄ te
ſtatus eſt ſpm̄ ſcm̄ i ſpē colum
be ſup caput cuiuſdā nouicij
deſcēdiſſe: cū i monachū bn̄di
ceretur ab abbe. Nouicius
Audio in iſto qđ letificat: ſed
qđdā occurrit mēorie: qđ mul
tū me terret. Quoſdā intellexi
veniſſe ad ordinē bona intētio
ne et adoleſcentes magne ino
cētie: q̄ pceſſu tpis reſpexerīt re
tro et pierīt. Monachꝰ. Fre
quent̄ audiui talia. dicē ſolitꝰ
erat dn̄s. Johēs archiepūs tre
uerēſ: vir prudens: et cui ſatis
erat nota ordinis nr̄i ſecreta: ra
rū eē ꝙ puei vel iuuenes ad or
dinē veniētes: quorꝝ cōſciās po
dus pcti nō grauat: feruentes
ſint. pmo qđ miſerabile eſt: vel
in ordine tepide et minꝰ bn̄ vi
uunt: vel ab ordine pſus rece
dūt. Quia nō eſt i eis timor ac
cuſatricis cōſcīe: de vtutibꝰ ſu
is pſumūt. ſicqʒ ſub ortis tētaci
onibꝰ minꝰ reſiſtūt. Noſti fra
trē q̄ infra huc mēſē de grāgia
vicina deceptꝰ a mulīē receſſit
Nouitiꝰ. Optime. Moā
chꝰ. De iſto m̄ cōſtabat: ꝙ cor
pe vgo fuit: iuuenis diſcipliatꝰ
Ita ꝙ neminē inter conuerſoſ

/ Hemmerode
in edit. Antw.

1199

noſtros eſtimabã eo meliorẽ
¶ Nouicius. Vere domin⁹ ut
dicit ꝓpheta. terribil' in conſili
is ſup hominũ filios. ¶ Mona
chus. Dicã tibi et aliud. qđ tẽ
poribus ſenioꝝ nroꝝ contigit in
clauſtro matre nrã. ſicut illoꝝ
relacõne cognoui. ¶ Ca. iiii.

Venit illuc quidam adole
ſcẽtulus multum deuote
et humiliter petens ingreſſum
ſuſceptus autem. ſine querela
conuerſatus ẽ. Huic vero vene
rabil' ſacerdos Dauid. de cui⁹
ſãctitate mira dicuntur ſpãliter
amabat. et ad ꝓpoſitum religi
onis verbis ſuis mellifluis fre
quẽtius animabat. Cui iuuenis
idẽ ſeqncias et queq3 dulcia cã
tica de domina noſtra verſa vi
ce recitauit. quib3 ſanctã illius
deuocõnẽ ſepius excitauit. Eo
dem ãno flãte aquilõe: a quo
panditur õne malum. cepit iſ
de3 nouicius fluctuare. et ꝑpi
culoſe temtaretur ſãcto viro i
dicare. A quo multis ſermoni
b3 confortatus cũ temtacõ nõ
ceſſaret tãdem de perſeuerantia
deſperatus ait. Ecce iam recedo
diutius qđ pacior ſuſtiere nõ
valeo. Et ſcũs. Expecta me in
quit. donec vadã ad eccleſiã et
orem. Et promiſit. Feſtinante
viro dei ad oratorium. ille con
cito curſu rediit ad ſeculum. ti
mens eius ſanctis oracõibus
retineri. Reuerſus venerabilis
ſacerdos ab oracõne cum non
inueniſſ3 quẽ reliqueãt in ꝓba
cõe gemẽs ait. Non ẽ oĩb3 da
tum ſcilicet ut perſeuerent i or
dine ¶ Nouicius. Stupenda
ſunt que audio. Prior de quo
ſupradictũ eſt Clareuallis. in
ſua et a ſua peruerſiõe cõuertit'
Adoleſcens iſte in ſua peruerſi
one peruertitur. Quid tibi de
hiis ſenciẽdum videatur edici
to. Monach⁹. Dico ſicut dixit
quidã ſanct⁹ Nõ ẽ omnib3 da
tum. In illo manifeſta dei miſe
ricordia ꝑdicatur. in iſto occl'
tum dei iudiciũ formidetur Mi
ſerebor ait cui miſerebor. Nõ ei
volentis neq3 currẽtis. ſ3 miſe
rẽtis ẽ dei. ¶ Nouici⁹. Procede
ergo. qa expediri volo: quo in
ſtinctu. quibus ve occaſiõib⁹
hominibus ſeculares cõuertan
tur ad ordinem. ¶ Capit'. v.
¶ Monachus. . . .

Multe ſunt cauſe conuer
ſionis Quidam cõuerti
videntur. ſola vocacõne ſiue in
ſpiracõe dei Alii ſolo iſtictu ſpi
t⁹ maligni nõnlli q̃dã leuitate
ai. Plurimi eciã p miſteriũ oũtũt'
alioꝝ videlic3 v'bo exhortacõis
virtute orõis exẽplo religiõis

Sūt ⁊ innumeri: quos trahit
ad ordīnē multiplex ncc̄itas. i.
infirmitas. pauptas. captiuitas
erubeſcētia alic⁹ culpe. piculū
vite. timor vel expimentū pene
gehennalis. deſideriū prie cele
ſtis. Talib; cōgruit illud euā
gelicū Cōpelle intrare. ¶ Noui
ci⁹. Lic; hec videātur pbabilia
min⁹ tn̄ ſufficiēt niſi ānexa fue
rint exempla. ¶ Monachus.
Q; q̄dā cōuertātur ſola dei vo
cacōne: ex hoc quod nūc ſbiū
gam: poteris exēplo dinoſcē.
Tempibus Cō ¶ Ca. vi.
radi regis Rōnoꝝ: cū ſā
ctus Bernard⁹ pdicarꝫ crucē
in Leodio: q̄dā canonicus ma
ioris eccl̄e pſtratus in orōe an̄
q̄dā altare vocē hmōi celitus
demiſſam audiuit. Eri ⁊ audi
euāgeliū reuixit. Qui mox ab
orōne ſurgēs exiuit: ⁊ viꝝ ſan
ctū crucē con̄ ſarracenos pdi
cantē inuenit. Alios quidē ſig
nabat. alios ad ordīnē ſuſcipi
ebat. Qui cōpūctus et ſpūlī
vnctōe intus īſtructus: crucē
ſuſcepit. nō tn̄ trāſmarine illi⁹
expedicōis: ſꝫ ordīs. ſalubrius
iudicās longā crucē impmere
mēti: ꝙ breuē zonā ad tempus
aſſuē veſti. legerat ſaluatorem
dicētē. Qui nō tollit crucē ſu
am quotidie ⁊ ſeqtur me: non
ē me dignus. Nō dixit vno an̄
no vel duob;. ſꝫ quotidie. Mul
ti poſt pegrinatiōes deterioēs
ſūt: ⁊ pſtinis vicijs āplius ſe
īuoluūt. Hij ſimiles ſūt canib;
reuertētib; ad vomitū: ⁊ ſuib;
lotis in volutabro luti ſui. Mo
nachoꝝ vita regularit viuētiū
tota crux eſt: eo ꝙ i ſingul mē
bris eos obediētia crucifigat.
¶ Nouitius. Video in pferre
ordinem pegrinatiōi. ¶ Mō
chus. Nō mea: ſꝫ auctoritate ec
cleſie pfertur. Hꝫ ordo Ciſter
cienſis a ſede ſibi aplica indul
tū: ut cruce ſignatus: vel voto
cuiuſlib; alteri⁹ pegrinacōis
obligatus: ſi trāſire voluerit ad
ordinem corā deo ⁊ facie eccl̄e
ſit abſolutus. Q; ſi iſte due cru
ces. ordinis vic; ⁊ pegrinatio
nis eq̄ eēnt ſalubres: incdrnter
fiēt cōmutacō alterius i alteruꝫ
Mōchus ordīnē deſerēs ⁊ cru
cē ſuſcipiens: vel quod tolera
bilius eſt ſine pcepto ⁊ licētia
ordinis eidē pegrinatiōi ſe mā
cipās: nō xpi pegrinus ſꝫ apo
ſtota iudicat. Nouit ſucceſſor
Petri: cui ſpālit cōmiſſe ſūt cla
ues regni celoꝝ: mlto fore ſalu
brius intus ſp dimicare con̄ incēti
ua viciorū: ꝙ foris ad tempus
aduſus acies ſarracenorum.
Quibuſdā tn̄ conuti volentib;

ſanct9 Bernard9 nō cōſenſit·
ſed cruce ſignari pcepit ¶ No
uiti9 Nō me penitꝫ hāc mouiſ
ſe qōem· qꝛ multum me delcāt
talē audiuiſſe ſolonē· ¶ Mō
chus· Secutus ē iaꝫ fatus cle
cus ſcm̄ Bernardū cū ſocō ſuo
waltero ad Claraūallez· facti
qꝫ ſunt ibidē ambo mōchi· Cō
tigit p idē tempus ut conuētuſ
a Claraualle mittendus eēt in
Alna mōſterium fratruꝫ regu
lariū: eoqꝫ ijdem fratres reddē
ſe ordini cōſeſiſſent· Habebat
aūt ſepedcūs Leodienſ mag
num deſideriū eūdi cū fratribꝫ
ad ipm locū· ſed timuit dicere
patri: verēsne forte deputaret
leuitati· Conuerſuſqꝫ ad dn̄m
orauit: qtūs ſibi reuelarꝫ quid
facere derꝫ· Et facta eſt vox ad
eū· Pete qd vis: ⁊ fiet tibi Tūc
accedens ad abbēm ſuū auda
cter dixit· Pat̕ ſi eſſꝫ volūtas ve
ſtra: libent̕ ireꝫ cū fratribꝫ iſtis
Et rn̄dit· Vade cū eis in nomi
ne dn̄i· Miſſuſqꝫ ē tam ipſe qꝫ
walterus cū nouo conuētu in
Alna· Nō mlt̕o p9 fact9 ē p̄or
in eodē loco· Die q̄dā cū ei vn9
mōchoꝝ de ofeſſiōe ſignū face
ret: ille eoqꝫ ſertā dn̄e nrē pſal
leret· innuit ei ut modicū expe
ctaret Interim pulſata ē ſexta
⁊ intrauit chorū vterqꝫ Stan

te p̄ore in ſtallo ſuo angel9 do
mini ut poſtea patuit· in figuā
⁊ habitu eiuſdē mōchi q̄i fēu
rus cōfeſſiōem ad pedes p̄oris
ſe pſtrāuit· quē cū leuare vellet
diſpuit· Et reuerſus in ſe p̄ori
tellexit anglm fuiſſe mōachi
ofiteri volētis: ⁊ confeſſiōis re
pulſam ſibi q̄dāmō iproperā
tis· ¶ Nouici9· Valde miroꝛ
qꝛ angls ſanctus domi ſic hūi
liter ſe pedibus hominis pſter
nē dignatus eſt ¶ Mōchus
Cū nob a p̄latis noſtris nega
tur· qd ſaluti noſtre impedē te
nent maxime qd ab āgel no
bis deputatis vtilr ſuggerit:
q̄i ipſ in hoc reſiſtitur Angls
vero homini tanqꝫ celum terre
tanqꝫ auruꝫ luto ſe pſtrāuit· ut
ex ipſo facto illius negligētie
exprobrarꝫ· ⁊ timore pcuſſum
de cetō cautiorē efficerēt Hinc
eſt qꝛ ſaluatoꝛ in euangelio di
cit· Ve qui ſcandaliſat vnum
ex puſill iſtis· Et poſt pauca·
Angli eoꝝ ſēper vident facieꝫ
patris mei: qui in cel eſt· Ex
pleta hora canonica: p̄or voca
to ad ſe monacho dixit ei Mo
do fac ofeſſiōeꝫ tuā· Cui cū ille
rn̄derꝫ· bn̄ expectabo domine vſ
qꝫ in craſtinum: in hec verba p
rupit· Hodie non guſtabo ni
ſi audiam confeſſionem tuam

Erat.n.hora prandij. Et acq̄e
uit ille. Ex illa hora post deo p
miſit: q2 nulla eū occupacō.nl
la occaſio.nō īceptio pſalmi.
neq3 curſus genitricis dei ab au
diendis confeſſionib3 abſtrahēt
eū ſignū confeſſionis viderz. Scūs
vero grādeuus: cū ꝓpt' corpis de
bilitatē ad portatū nō ſufficēt
laborem Marthe commutauit in
q̄etē Marie. Vouit enī deo ut
ſingul' dieb3 pſalteriū ex integ°
decantarz: ſicq3 v̄tutib3 plenus
migrauit ad dn̄m: coniūctus ceti
bus ſāctorū āgelorū. walter9
compatriota eius: q̄ hec q̄ dcā
ſunt dn̄o Henrico abbi nrō re
citauit: et ipē mihi: cū cupet diſ
ſolui et eē cū xpō: dicētq3 quoti
die in orōne Rū venia et appaē
bo āte faciem dei. vox illi dīna
rn̄dit. Regē in decore ſuo vide
būt oculi tui. Qui cū morētur
ſtella lucida die clara ſup locū
migracionis eius appuit: ita ut
in tota illa puīncia videretur.
¶ Nouitius. Satis credibile
ē: q2 viſio ſtelle illius radiātis
meritū deſignauerit aie egredi
entis ¶ Monachus. Rcē mo
ueris. Hoc aūt ſcias q2 rariſſiē
contigit: ut ſole exn̄te in ſupio
ri emiſpio ſtella aliq̄ videatur
Q2 vero ſup moriente ſtella vi
ſa gſt: ſignū fuit: q2 ſancta illa
aīa in magna virtutū clarita
te xpō ſoli iuſtitie coniūcta eſt
¶ Nouicius. Nō miror ſi deus
eos quos tā euidēter ad conuſio
nem vocat: tā excellent' in mor
te glorificat ¶ Monachus. Di
cā tibi adhuc cōuerſionē vnius
monachi in q̄ ppende poteris:
q2 ibi ſola opata ſit vocacio ſi
ue inſpiratio ſpūſcī. ¶ Ca. vij

Decana ſancte Marie ad grad9 — A° 1182

In Colonia erat quidā canoni
cus noīe Heuardus: etate ad
huc floridus: et mūdi vanitati
b3 ſatis deditus. In q̄dā ſolem
nitate cū ſtatio eēt ad eandē ec
cleſiā ſcdm conſuetudinē: affuit
et dn̄s Euerhardus ſci Iacobi
plebanus vir iuſtus at3 religi
oſus: et ꝓpter ſuā ſcītatē oī ciui
ti reuerēdus. Qui cū veniſſ3 an
oſtiū chori et introſpexiſſ3: cōte
platus eſt eūdē Heuardū in to
ſura et habitu monachi Ciſter
cienſis: intra concanonicos ſu
os ſtantem. et miratus valde
dicebat intra ſe. O ſcūs eſt He
uardus monachus. Et cū itel
lexiſſ3 poſtea viſionē fuiſſe: hoc
de illo ī corde ſuo iudicauit qd̄
poſtea rei euentus ꝓbauit. Et
q2 cōſiliū dīne diſpoīs mutari
non pōt: omnimodis ī illo ople
re ncāe fuit: qd̄ de eo deus pon
dit. Modico elapſo tpe idem

ĩuuenis nõ ſine multoꝝ ammi
ratione valedicens ſclo· conu
ſus eſt in clauſtro: factuſqꝫ no
uici⁹ in eodem cenobio· Qđ cũ
cognouiſſꝫ predict⁹ ſacerdos
Hẽmenrode venit a geuarduꝫ
viſitauit ⁊ q̃d de illo viderit oĩ
bus nouicijs recitauit· Hec m̃
dcã ſunt a nõno Frederico mõ
cho· qui tũc pñs fuit· cum vir
ſanct⁹ iſta poraũit Jdẽ Geuar
dus poſtea in tñtũ ꝓfecit· ut do
mino Hermãno p̃mo vall' ſcĩ
Petri abbati ſuccederet· a non
modicum p eũ locus ipẽ tã in r̃
ligione q̃p i poſſeſſionib; ꝓfice
ret· Qđ ſi tibi minus ſufficerit
hec noua exẽpla· referaꝫ tibi eci
am de verb ſcĩ Bernardi teſtio
nia ſatis vera· Nouiti⁹ Que
nondum legi audire delectat·

Capitulũ· viij· Mõch⁹

1133 Cum ingreſſus fuiſſet ali
quãdo regnũ germanie
ſanctus Bernardus abbs pa
ceꝫ reformatur⁹ int' Lotharũ
r̃ge Rõnoꝝ· a p̃deceſſoris ei⁹
Hẽrici nepotes maguntinẽſium
epõs Albertus nõie clericum ſu
um Maſzelinũ· ſic ei nomẽ eẽt
obuiã ei miſit· Qui cũ ſe miſſuꝫ
diceret a dñõ ſuo ad ſeruiendũ
ei paulisp eum intuitus vir dei
dixit Ali⁹ dñs te miſit ad ſerui
endũ ſibi Et cum ille ad verba
ſancti expaueſceret aſſerens ſe
ab epõ miſſuꝫ· rñdit btũs Ber
nardus· Falleris: maior domi
nus miſit te xp̃c· Tunc primũ
intelligens· quorſũ ſermõem
vibraret: ait· Putas me mona
chũ velle fieri? Abſit a me: nec
cogitaui nec aſcendit i cor me
um· Nihilomin⁹ tñ illo rẽnu
ente famul⁹ dei affirmabat oĩ
no fieri debere: nõ qđ ipſe de ſe
cogitauerit ſꝫ qđ deus de illo di
ſpoſuit· Qui in eodẽ conuerſus
itinere valedicẽs ſeculo: factus
eſt monach⁹ in Claraualle Ec
ce vbi in iſto volũtas cõuertẽ
di· in quo ſola opata eſt volun
tas ſpiritus ſancti· Nouici⁹
Placet qđ dicis: ſed dic queſo
exemplum de hoc: q̃p quidam
e conuerſo conuertãtur ſolo in
ſtictu ſpiritus maligni· Mo
nachus· Exemplum preſto ẽ·

Capitulum· ix·

Legitur in vita iam dicti
patris: tempore quodaꝫ
veniſſe ad Clarãuallem magi
ſtrum Stephanuꝫ de vitreio:
viꝝ magne ſciẽtie ut putabat
grã cõuerſiõis De cui⁹ aduen
tu cum tota vallis exultaret: ꝑ
ſonam tanti viri conſiderãs be
atus Bernard⁹ in hec verba ꝓ
rupit· Dyabolus eum adduxit
Solus venit: ſolus reuertetur

Ad hoc.n.venerat:ut quoſdã
nouicios quos in litãtura ipſe
informauerat:ad ſclm reduce
ret. Ne ſanct9 pr̃ ſcãdalizaret
puſillanĩes:hoĩez recepit:quẽ
nõ pſeueraturũ ſciebat:ut noui
ti9 fiẽt conſẽſit. Ac ſpũs malig
n9 cum toto illo anno p os ſui
mancipij in aure nouicõꝝ ſibi
larz:nec pficeret:quẽ ad illoꝝ
ruinã adduxerat:ſolũ ſm pro
plexitã viri dei cum multa cõfu
ſione reduxit. Audi et aliud ex
emplũ de vicino. Ca.x.

Venerũt ad nos duo ſacẽ
dotes gyrouagi igreſſuz
petẽtes:de quoꝝ pſeuerãtia cũ
pene nulla eſſz nob ſpes:nega
tũ eſt eis qđ poſtulabãt. Vno
diſcedẽte alter cui nomẽ erãt Bo
ſwin9:importũitate ſua vt reci
petur obtinuit. Qui vix p ſex
ebdõdas in pbacõne ſtetit. Et
no cte quadaz infra matutĩas
eius mãdatis:q̃ cũ adduxerat
obediẽs cũ furto receſſit. No
uicius. Forte ſimplici intẽtiõe
venit. Monachus. Nequaq̃.
Cũ adhuc cũ ſocio ſuo eſſz in
hoſpicio:et patẽtur difficultatẽ
in recipiendo:dicebat alt' ad al
terũ. Sine.licz mõ nob ſint gr
ues:tñ eos decipiem9. Hoc q̃dã
conuiſoꝝ nroꝝ ill' ignorãtib9
audiuit. Nõnullos conuerti

ex quadã leuitate animi ſepi9
expertus ſum. Ca.xi.

Venit ad nos adoleſcẽs q̃
dã canonicus in Coloĩa
magis vt poſtea rei exitus pba
uit:ex quadã leuitate mentis:
q̃ deuocõe conuẽſiõis. Qui ſu
um nobis apiẽs ppoſituz iuue
nibus nris maxime nõ puuz fe
cit gaudiũ. Dñs Heuard9 ab
bas nr̃ itelligẽs ſolã in cã eẽ le
uitatẽ:eoq delufiſſz veſtimẽn
ſua:ſola quippe tunica idutus
venit.cũ tñ ſatis rogaretur ſuſ
cipe iuuenẽ:non oſenſit. Qui
mox eadẽ via q̃ venerat rediit.
nec aliqñ poſtea alic9 oũſi õĩs
mencõem fecit. Ca.xii

Alius quidã adoleſcens
bñ natus et diuitũ filius
ad nos pntibus ignorãtibz ve
nit:et ut reciperet facile optinu
it. Nolo.n.noĩa tã huius q̃ ſu
pra dcĩ exprĩmẽ:ſperans adhuc
eos reuerſuros:ne forte ex hoc
patiant' ofuſiõez. Factus itaqz
nouicius vix tribz vel qñqz die
bz elapſis venert amici eius do
lẽtes:et ut reuertet' ad ſeculuz
plurimũ verb exhortãtes. No
uerant eũ quãdã ſũmã pecunie
pdidiſſe:neſcõ quo ludo:et ma
gis ex dolore q̃ deuotiõe conũ
ſũ. Et cũ nõ pficẽnt:ſuaſert ut
debita ſua ſoluẽt:et ſtatũ rediẽz

Sicq; nō vi ſ; dolo ab amicis extractus non ē reuerſus. Et cū ſolemne votū feciſſ; int' man9 dñi abbis ⁊ ꝑpt' hoc corā clero ab eo tractus fuiſſ; in cām: per līās legati aliiſq; modis q̄b9 potuit ſe defendit. Aſſerēs ſe cō uerſū ex q̄dā leuitate ⁊ turba cōne aīmi qđ ſi vez nō eēt: ex emplum dñi Herici abbis nři imitatus fuiſſ; ¶ Nouici9. Ho quid ſit audire delcāt. ¶ Mō chus. ¶ Cap. xiii.

Caſarius in Conci. pag. 90

In eccīa Bunnenſi idez Hericus canoīcus fuit: pl'es bñs reddi tus. Inſpirāte deo fallax ſecl'm occulte deſeruit: et deſiderio or dinis Ciſtercienſ accenſus ad domū nřām cōuerſiōis grā veīt. Cū adhuc eſſ; in hoſpicō duo milites frēs eius fugam eius i telligentes: ⁊ ſicut homines ſe culares carnalia ſpūalib; ⁊ tē palia eternis ꝑponētes. vnde gaudere debuerāt turbati ſunt Et concito gradu veniētes pre miſerūt puez: qui ei q̄i ex pte mris loq̄retur ut tali occaſiōe a cōuentu abſtr'heret. Quē cū in locū inſidiatū id puer duxiſ ſet accurrētes milites: vi equo iniectū nolētem ⁊ reluctātem cū dolore toci9 cōuentus redux erūt. Nōdū enī hītū induerat. Per aliqđ tēp9 cū eis cōmora tus: cū iā ſecūri eēnt de eo iterū fugit induto q; hitu ſpē; toci9 reuerſiōis eis excluſit. Nō iſte fecit ſic duo ſupiores: q' nō le uitatis viciū ſ; virtus oſtātie i cōuſiōe fuit. Hoc exemplum ⁊ alia q̄dā q̄ hic edificacōis cā ſcriptur9 ſū in omeliis moa libus. de infantia ſaluatoīs po ſuiſſe me memini. ¶ Nouici9. Puto graue eē pc̄m nouiciū redire ad ſcl'm. ¶ Mōchus. Quāta ſit culpa facile ꝑpendi tur ex pena.

¶ Capitulum. xiiii.

Leonius de Elnere Vide homi lias. pag. 89.

Prius q̄ veniret ad ordinē in eccīa ſcē Marie ad grā dus in Colōia canonicus q̄dā fuit. qui valedicēs ſcl'o religi onis hītū in Hemenro de ſuſce pit. Nomē iuueni leoni9 ⁊ erāt in bñ notus hēbat hic frēs mi lites in ſcl'o ſatis potētes Qui cogīta eius oūſiōe turbati ſūt: veniētesq; ad clauſtrū multis verb̄ ſuaſert ut redir; ad ſcl'm ordinis auſteitatē ei ꝓponē tes Et quia obligatus erat de bitis aiebant hoc racionabile. ut rediret. Debita ſolueret. ſic q; reuertēs ſine q̄rela domi no ſeruiret Et promiſerunt q' eum reducerent. Quorum ver bis miſer ſeductus exire cōſen ſit. inimici laqueos obſeruans

Qđ videns Hermān9 abb̄ igē
muit ⁊ cū mľta cord̄ dolore mi
litib; dixit Hodie frēm vrm̄ eij
ciētes de padiſo. depōitis i iſez
no. Reuerſus ad p̄bendā ſuaȝ
deterior fcūs eſt ꝙ̄ p̄us. magiſ
operā dans explēdis vicijs ꝙ̄
ſoluendis debitis. Poſt annoſ
aliquot grauit̄ infirītus. iuſto
dei iudicō ex nimietate infirmi
tatis in furorē v́ſus ē. Quē cū
fui mouerēt de cōfeſſiōe ⁊ de ſa
cra omuniōe. verba ſalutis nō
intēdit. ſȝ q̄ſdā mulierculas cū
quib; ſanus peccauerāt. ꝓprijs
noīb; crebrius vocitauit. Caſ
ſis etiā catuľ carnes illorū cali
das. q̄ſi ꝓ remedio capiti eius
nudo ipoſuerāt ſȝ nihil ei ꝓfuerāt
Nō ei poterāt carnes rabidē. ſe
dare penā apoſtaſie. Audi ⁊ ali
ud exemplū de alio nouicō.

1199 Miles quidā ⸿Ca. xv
Heneco nomine de villa
Palmirſdorp oriūdus. mecuȝ
in ꝓbacōe nouici9 fuit. Vir q̄
dā etate grādeu9. ſȝ circa ꝓpoi
tū religiōis min9 deuotus. mľ
tis modis tētatus ⁊ in temtati
one victus cū non acq̄eſceret
ɔſilio frm̄ ſicut canis ad vomi
tū. ſic miſer reuerſus ē ad ſcľm
Secūda vice id actitās ꝑuen
tus infirmitate. in domo ꝓpa in
hītu ſeculai diem clauſit extre
mū. nullū ꝑnie demrāns indici
um. Qui cum moreretur tātus
fuit cir̄ domuȝ flatus vētoꝝ. tā
ta ſuper tectū multitudo coruo
rū. ut excepta vna vetula ōnes
de domo territi fugerēt. ⁊ mori
entē deſererent Ecce q̄li morte
moriūtur qui a deo recedunt.

⸿Nouici9. Puto qꝛ flat9 ille
ventoꝝ ⁊ turba crocitātiū cor
uoꝝ. euidēs fuerit ſignū p̄ntie
demonoꝝ. ⸿Mōchus. Plane
ita eſt. ait em̄ ſaluator. Nemo
mittēs manū ad aratꝝ ⁊ reſpi
ciēs retro: aptus eſt regno dei.
Miles iſte qꝛ p apoſtaſiā ret°
ſpexit: de culpa nō penitēdo. mi
ſtris gehenne gaudium fecit.

⸿Nouiti9. Si tāta ē culpa
nouitio redire ad ſeculū. q̄d ē
qđ ſcūs Bndēs p̄cepit. ut ple
cta regula nouitio i hec verba
dicatur: Ecce lex ſb̄ q̄ militare
vis. Si potes obſuare ingrede
re. ſi n̄ potes lib̄ diſcede ⸿Mō
ch9. Mauult ſcūs pr̄ int̄ duo
mala nouitiū diſcedē tpe ꝓba
tionis. ꝙ̄ iā mōachū poſt dieȝ
ꝓfeſſiōis Vn̄ eum liberū vocat
a loco: nō addo Vt em̄ taceaȝ
de hijs qui iā habitū religioiſ
induerūt q̄ ſemľ ac ſecūdo i fa
tie capituli ſtabilitatē ſuā ꝓmi
ſerūt ſecularib; ꝓſomiſq̄ ſolo v̄
bo votū fecerūt int̄ man9 abbiſ

nequaq̄ licitum eſt vitaꝫ ſcl'a
rem ſectari: vel matrimonio li
gari. Circa nouiciū in neccitate
dominꝰ papa diſpenſat: ut ad
ordinem trāſeat mitiorē. ſꝫ nō
pmittit: ut ad vitaꝫ redeat ſcl'a
rem. Ex hijs que dicta ſunt di
noſcere poteris quoſdā cōuer
ti ſola vocacōe dei alios ſolo in
ſtinctu ſpiritus maligni. non
nullos quadaꝫ leuitate animi.
Qꝛ autē quidā conuitantur per
miniſteriū alioꝝ certū eſt. qꝛ ſic
oli in tabnaculo dei cortina trax
it cortinā: ita hodie i eccīa dei
frat' trahit fratrem: ⁊ hoc tribꝫ
modis. Sermōe videlicꝫ. orō
ne. exemplo religiōis. Ecce fu
niculus triplex qui difficile rū
pitur. Nouicius. De hys ex
empla requiro. Monachus.

Capitulū. xvi.

1211. infra lib 8. cap. 30

In Claraualle an̄ hos vndecim
annos monachus quidā Heri
cus noīe defunctus ē vir grāde
uus ⁊ ſanctus. Corpe quideꝫ
contractus ⁊ ↄfractus: ſꝫ corde
multum diffuſus ac dilatatus
Multas hic hēbat a deo ↄſola
cōes: plimas reuelacōes: ſpū
pollens ꝓphie: nll'ius expers ſpi
ritual' grē. Venerabileꝫ hunc
viꝝ tpe gnal' capl'i abbes fre
quentabāt: quos plimū ſuis ſer
mōibꝫ edificabat. Huic ſailia
riserat dn̄s Beuardus abbas
noſter cui iter cetera narrauit
totum ordinem cōuerſiōis ſue
Cū ſtās Bernardus pdicaret
crucē in dyoceſi cōſtācienſi: cō
tigit eunde Hericū intereē ſer
moni. Qui cū eēt hō diues ⁊ po
tens multa habēs caſtra: ⁊ cuꝫ
diuicijs infinita crimia: ſmōe
viri dei compunctꝰ ait ad ipm
Dn̄e ſi me non terrēt illa ↄſue
tudo quā itellexi eē i ordine ve
ſtro: ſcꝫ qꝛ venientes ad vos in
dn̄ter ad diuerſas emittitis r'
giōes. ego me vobis redderem
in cōtinenti. cui vir ſcūs rn̄dit.
Ego ſb hac ↄdicōe te nō rcipiā ſꝫ
hoc tibi pmitto. qꝛ ſi i Clarual
le monachꝰ fueris ibi morieris
Audito hoc verbo mox ſe reddi
dit. Factꝰqꝫ eſt interpres abbiſ
eo qꝛ in vtraqꝫ lingua gallica
videlicꝫ ⁊ theutonica multū fo
ret expeditus. Vidēs hoc quidā
baliſtariꝰ ſeruus eius hō crude
lis ⁊ pnus ad fundēduꝫ ſāgui
nem nimis de domini conuſiōe
turbatus: telum baliſte ipoſu
it ut ſcm̄ abbeꝫ ferirꝫ. Statiqꝫ
ab āgelo dn̄i pcuſſus retrorſū
cecidit. ⁊ expirauit. De cuiꝰ tā
rpētina morte Hericus territꝰ
⁊ maxie de pdicōe aīe cōtſtatꝰ
ſciēs abbis ſcītatē ⁊ i ſignis po
tentiam cecidit ad pedes eius:

humilit' et cū multa īſtātia ſup
plicās qtin⁹ miſeꝝ de faucibus
inferni ſuſcitādo libãr; Cōpaſ
ſus vir btūs tā vīius dolori q̄
alteri⁹ p dicōi flexis genib; dū
cu; lacrimis exorauit: ⁊ mortu
um celerius ſuſcitauit. Qui ſu
ſcitatus ad ſuſcitātis pedes cor
ruit: et ut ſe in conūſu; ſuſcipet
cū multis ſuſpirijs petiuit. Cui
vir ſāctus rn̄dit. Scio q̄ na
turalit' p teru⁹ ſis ac diſtortus
nec expedit ut ſis int' rligioſoſ
ſ; volo ut cruce; ſuſcipias: mare
tranſeas: ut cū ſarracheīs ↄfli
gēdo citius finiaris. Et fecit ſic.
Cruce; ſuſcepit: mare trāſiuit:
cū inimicis crucis dimicauit: ⁊
in ↄflictu necatus ad deu; mig̃
uit. Eodē tēpe mulier q̄dā pa
litica clamauit poſt hoiem dei:
ſanitatē ab eo poſtulās. Et cu;
ſeq̄ nō valeret: iā eni p̄ceſſerat
miſ' tus illius Hericus leuauit
eā i equū ſuū. quā ſacto p̄ntās
bn̄dcōe pcepta depoſuit. Que
ſana facta ſtetit et ↄprijs pedi
bus gaudēs ad ↄpa remeauit.
Hec ab ore dn̄i Geuardi audi
ui. Iſte eſt Hericus q̄ tpe quo
dā ab eodē ſancto prē in ptes
remotiores miſſus: glatie ſub
pedib⁹ ei⁹ fracta lōgius ſ[?] vn
da tract⁹ mirabilit' eſt illi⁹ bn̄
dictōe reductus. Ecce iſte bmo
ne conūſus ē. Sz q̄d quero ex
empla de remotō? Cū hoc qd
de alijs recito impletū gaudeā
in memetipō. Ca. xvij
EO tēpoē quo rex Philip
pus p̄mo vaſtauit dyo Nb
ceſim Colomeſ. cōtigit me cū
dn̄o Geuardo abbate de mōte
ſācte walburgis ire Colomia;
Et cum me i via cū multa iſtā
cia hortaret' ad ↄuerſiōe;: nec
pficer;. Retulit mihi viſiōe; il
lā gloriſā Clareuall': in qua le
git'. q̄ quodā tēpe meſſis cu;
conuētus in valle meter;: btā
dei genitrix virgo Maria: et ſā
cta Anna mr̄ ei⁹. ac ſācta Ma
ria magdalena de mōte venien
tes quod ā viro ſācto q̄ ſtabat
ex aduerſo aſpiciēte. in valle;
canō in magna claritate deſcē
derūt. mōachoꝝ ſudores terſe
rūt. flabell' manicarū ſuarū vētū
admouerūt. et reliqua q̄ ibidē
poſita ſūt. Sermone h⁹ viſio
nis in tn̄tu; motus ſui. ut abbi
pmitterē me nō venturū niſi ad
eius domū grā conūſiōis. ſi tn̄
deus mihi inſpirar; volūtatem
Aſtrictus tūc fuerā voto pegri
natiōis ad ſcām Mariā rupis
ſaluatoris. q̄ maxiē me retinu
it. Qua p menſes tres expleta
nullo amicorū meorū ſciente:
ſola dei miſericordia p̄ueniēte et

ꝓmouente: ad vallē ſacti Petꝛ
veni: et qḋ ſmōe cōcepam. no
uici⁹ fact⁹ ope oſtendi. Sile
pene cōtigit fratri Herlaco de
Dinglre monacho nrō. Po
uici⁹. Nō erit inutile hijs q̄ ad
huc in ſeclo ſunt exēpli grā ta
lia audire. Mōch⁹.

1219 1220 Ante hos tres Ca. xviij.
annos dn̄s Hericus qui
nūc eſt abb̄ nr̄ dū vice abbis
de Claraualle viſitaret ī Friſia
cōtigit eum hoſpitari in caſtro
cuiuſdā militis nomīe Suede
ri. A quo cum multū deuote ſu
ſceptus eſſ3: ut ei cōſuetudinis
eſt: r̄citauit ibi quedā mirifica
que in ordine nrō cōtigerunt
Et cū adeſſ3 predictus Herla
cus fili⁹ fr̄is eius militis. cano
nicus maioīs ecc̄ie in Traiecto
ſicut terra bona ſemen verbi in
agro cordis ſui ſuſcepit: et nō
multoꝑ⁹ fructū ex eo cētupluz
fecit. Qui ſicut mihi poſtea ī p
bacione retulit: ex illa hora ꝓp
ter conuerſiōem cepit fluctua
re: et qualit̄ coceptum ardorez
extingueret diligencius cogita
re. Facta igitur occaſione ne
notaretur: q̄i ad ſtudium piſi
us perexit vbi cū modicū feciſſ3
tēpus ad nos diuertit: factus
q3 nouicius ad ſpūale ſtudiū
ſe cōuertit. Ex hijs duobus ex
emplis patet quoſdā ſermōe
cōuerti: ut ipleatur illud Apoc.
Qui audit dicat: veni. Qui au
dit vocē domini ſe vocantis per
internā inſpiracōem: iuſtum ē.
ut et alios vocare ſtudeat p ſer
monis exhortacōem. Noui
cius Fateor mihi iſta ſufficere
de ſermone: nunc ꝓcedas obſe
cro de oracōe. Mōch⁹. Si
cut multos cōuertit exhortacō
ſermonis. ita plurimos ad ordi
nem trahit virtus orōnis. vn̄
apl̄s Jacobus dicit Orate pro
inuicē ut ſaluemini. Multum
enim valet oratio iuſti aſſidua
Cui⁹ efficaciā per exempla ſb
iecta pleni⁹ agnoſces.

Capitulum. xix. 1149
Accidit tempe quodam
ut Hericus germanus r lib 4
gis Fracie veniret in Claraualle c. 1.
locuturus btō Bernardo ſup
quodam ſeculari negocio To
tum eciam conuētum viſitans
illius ſe oracōnibus cōmenda
uit. Cui venerabilis abbas in
ter cetera vite ſalutaris monita
rn̄dit. Cōfido in dn̄o te nō mo
riturum in eo in quo nūc es ſtatu
ſ3 velocit̄ expimento ꝓbab̄ qn̄
tū tibi iſtorum ꝓſit oracō: q̊s
expetiſti. Qḋ eodem die ꝓba
tū ē nō ſine multorum ammiracō
de tāti iuuenis exultātes ꝯůſiōe

Sui eũ lugebāt ⁊ tanq̄ꝫ mor
tuū cernerēt ita īcõſolabiliter
eiulabāt ¶ Nouiti⁹ Nō miror
ſi cito potuit cõuˀti. q̄ ſe abilē
exhibuerat cõuˀſiōi ¶ Mõa
chus. Quid ſi illius cõuˀſiōẽ
magis aſcribis ei⁹ meritis q̄ꝫ
orōibꝫ iuſtoꝝ. audi q̇d poſt
hec actū ſit. Cū ſocijs ac tota fa
milia Hēricū ut iā dixi deplan
gerēt. Andreas quidā piſien
ſis ex nimia impaciā doloris q̄
ſi in furorē verſus dn̄m ſuū ebri
um. inſanū. mentiſq̄ꝫ īpotē. vo
ciferabat. neq̄ꝫ conuicijs. neq̄ꝫ
blaſphemijs ꝑcens Et cū Hē
ricus virū ſcm̄ depᵉcaret ut ꝓ
illi⁹ cõuˀſiōe operā daret. Rn̄
dit. Ne ſis ꝓ illo ſolicitus aīa
eius mō in amaritudīe ē. tuus
eſt ille. Et cū repeterꝫ audiēte
Andrea hoc verbū. ille ſanctā
religionē plurimū abhorrens.
talia in corde ſuo tacitus volue
bat ſicᵘ poſtea cõfeſſus ē In hoc
te nunc cõ falſū eē ꝯplectā de hoc
enī certus ſū q̇d locutus es ver
bū et non fiet Hoc tibi corā re
ge et pn̄cipibꝫ et celebri conuē
tū īpropabo. ut falſitas tua oī
bus inoteſcat Et cū altera die
recederet mala oīa mōſterio ī
precās et vallē ſūditus ſbˀui
deſiderās in ipſa nocte victus
et quaſi vinctus trahēte ſe grā

et vim faciente ſpū dei vix diē
expectare potuit. et ad mōſteri
um reuˀtens cunctis mirātibus
alteꝛ ſe exhibēdo ſaulū bt̄o vi
ro ſe reddidit Ubi q̄ſo in iſto
fuit cõuˀtendi volūtas. ſiue cō
uerſiōis abilitas. Ecce Andre
as iſte q̄ꝫtum ī ipō fuit a grā ſe
auˀtit ſꝫ virtus orōnis ſanctorū
auerſū potentᵉ cõuertit ¶ Noui
cius. Mira ſunt hec ⁊ ſtupēda
et ut cõſidero iuſtoꝝ oratio ꝑci
pue pctōribꝫ eſt appetenda.

In domo nrā q̇dā ¶ Ca. xx. Heiſterbach.
mōchus ē. qui ad ordinē veni
ens germanū ſuū quē vnicū
habuit adhuc cõuerſiōi ꝓpter
etatē min⁹ abilē in ſc̄lo reliq̇t
Timēs eū ſeculi īpedimētis irre
tiri. eiuſq̄ꝫ ꝑ hoc cõuerſionē īpe
diri. quotidie dn̄m orauit ma
xime tn̄ btā eius genitricē. ut
illius ſuis pcibꝫ accelerare dig
naret cõuˀſiōē. cuius in ſeculo
ꝑiculoſā eē cõſiderauit habita
cōnē Nouerat pueros a ſuo ꝓ
poſito facile poſſe auˀti Attēdēs
Pius dn̄s piū monachi circa
germanū ſtudiū. cordi abbis
īmiſit ut puerū ſuſcipet. quem
infra ānos ſine officij ſui ꝑicu
lo ſuſcipe nō potuit Ea nocte
q̄ habitū induit. q̇dā ex ſacer
dotibꝫ hmōi viſionem de illo vi
dit. Videbatur ei q̄ꝫ matrona

pulcherrima ante oſtiū mōſte
rij ſtaret: ⁊ puerū pulchrū ī brā
chijs teneret. A quo īterroga
ta cuius eēt puer ille: rn̄dit. Fi
lius illius mōchi ē fratrem ei9
nomine deſignās. fil' q3 nomē
noticij intītis exp̄mēs. Et ſic
ipē intellexit qui hāc viſiōem
vidit: ipſa matrona pulcherriā
btā dī genitrix fuit ſm apoſto
lū; Qui aliū verbo vel exemplo
ad bn̄ viuendū informat: hūc
ꝓfeō tanq̄ ꝓprium filiū xp̄o ge
neāt. Qz autem eūdem nouitiū
venerabil' v̄go Maria ad oſti
um mōaſterij. q̄ mat' filiū dig
nata ē p̄ntare. dedit patenter
intelligē eius conūſionē predi
ctū monachū ſuis orōnibus p
eius magna merita optinuiſſe
¶ Nouici9. Satis ex hijs ↄg
noſco virtutē oracōis. ſup ē ut
cognoſcā ⁊ virtutē: q̄ ē in ex° r
ligiōis. ¶ Mōch9. Hoc ſcias
qz multi quotidie ſine exhorta
ciōe ſmonis null' ſp̄alibus ad
iuti oracōnibus: p ſola exēpla
religionis ad ordinē trahūtur
⁊ p quedā ſigna deuocōnis di
ſciplie vel ſc̄itatis q̄ vidēt cōuer
tuntur. ¶ Capit. xxi.

FRater Theodericus mōa
chus nr̄ cum adhuc adole
ſcēs eſſet in ſeculo: ſacdotē quen
dā cognatū ſuū iā nouitiū viſi
tare venit. ſz nō ut ↄuertētur ve
nit. ¶ Cōtigit interī frēm mor
tuū ſepeliri. Quo ſepulto cū cō
uentus deā Aū. Clemētiſſime
dn̄e circa ſepulchrū hincinde
cū multa hūilitate veniā pete
ret. diceretq3 Dn̄e miſerere ſup
pctōre: ita ē compūct9 Jta ad
conūſiōem ē accēſus. ut qui p̄
us a dn̄o Heuardo abbe āmo
nitus cōūti noluerāt. ab iſta ho
ra ut ſuſcipetur vix multis pre
cibus optineret. Talem mod̄
ſue conuerſionis ſepius mihi
recitauit tēpore ſue ꝓbacōnis
Recitauit mihi et frater Ber
nardus monachus noſter: in
Vilario monaſterio ad viſio
nem ſimilis venie primū volū
tatem conuertendi ſe concepiſ
ſe. ¶ Nouitius. Miror qz res
tam modica tam magnā ſalu
tem operatur in anima ¶ Mo
nachus. Quid de hoc miraris?
Quātum ad maſſam multum
modica eſt pillula. ſed qn̄tū
ad efficaciā virtus illius maxi
ma. Omēs corpis venas pcur
rit humores ſoluit: et eijcit in
firmū ad ſanitatē conūtit. Si
tāta virtus ↄſiſtit in pceptiōe
vni9 corpalis pillule. quāē mi
rari debes maiorē eē ⁊ iō maio
rē qz ſp̄ualē ī viſiōe vni9 venie?
Audi ⁊ aliud ¶ Cap. xxij.

Nobilis adoleſcẽs dñs A
dolphus: nũc epũs Oſn
burgenſ: canonicus fueãt ma
ioris eccl'ie in Colonia. Hic cũ
tpe q̃dam ad campũ domũ do
dinis nr̃i veniſſ3: ꝛ poſt miſſam
ad oracõnẽ in oratorio ſtaret
vidit quõ mõchi tã ſenes q̃ iu
uenes ad vniũſa currẽtes alta
ria: ad diſciplinas ſuſcipiẽdaſ
nudabãt dorſa ſua: hũiliter cõ
fitẽtes pctã ſua. Que viſio ſic
mihi q̃dã eius familiaris narra
uit: tm̃ boni opata eſt in corde
adoleſcẽtis: ut abire nõ poſſ3. ſ3
ſeculi põpam contẽnens: et to
tũ ſe ad deũ conũtens: ibidẽ ma
nens ſacrũ religiõis habitum
ſuſcipet. In quo tm̃ pfecit: ut ñ
multo tempe poſt: tũ ꝓpter no
bilitatẽ: tũ ꝓpter religioſitatẽ3
in predcã eccl'ia apicẽ conſcẽde
ret epãlem Cap. xxiij.

Noſti Hericũ camerariũ3
nr̃m: hui9 conũſio tal' fu
it. Cũ eẽt clericus ꝛ maioris ec
cleſie in Treueri canõicus: at3
multis aliis eccl'iaſticis ſtipẽdi
is honoratus vel oneratus: tẽpe q̃
dã infirmatus eſt. Spe ig'r recupe
rãde ſanitatiſ accepta ſecũ pecũia
Coloniã deſcendere nauigio p
poſuit: ut ꝛ phiſicos q̃rũ3 illic
copia ẽ conſuler3: ꝛ ex ipſa aeris
mutacõne aliquod remediũ p

cipet. Veniẽſq3 cõn mõaſteriũ
noſtꝝ: locũ nom̃ req̃ſiuit ꝛ ag
nouit. Dicẽſq3 ſe velle hoſpitari
in mõaſterio pueros ſuos ad
abbẽ3 p eq̃s quib3 aſcenderet
p̃miſit: ꝛ accepit. Eadẽ3 nocte
neſcio q̃d vidit: vel q̃ iſtinctu
ductus fuerit: mane familiã ſuã
flentẽ cum naue remiſit: ꝛ ha
bitũ regularit' induens nobiſ
cũ permãſit. Ca. xxiiij.

Frat' Herlac9 ſacerdos ꝛ
monach9 noſter ꝓpt' ſig
na vm̃9 deuotiõis: quã in q̃dã
mõacho nr̃o vidit: ſic mihi con
feſſus eſt p̃mũ conũſiõis amo
rẽ cõcepit. Die q̃dam cũ mona
ch9 ille quẽ bñ noſti miſſa3 in
eius prochia celebrar3: tãtam
ſm cõſuetudinẽ hẽbat grã3 lac̃
ma3: ut Herlac9 q̃ ꝓpt' miſte
riũ ex latere ſtabat: eandẽ cõſi
derans grãm ãmirãs dñm gloi
ficar3. Ex illa hora ita cepit or
dine3 diligere: ut nõ quieſcẽet
donec vnus ex ordinis pſonis
fier3. Multa tibi adhuc poſſe3
dicere: de hiis q̃ exẽplo alioꝝ3
conũſi ſunt: ſ3 breuitati ſtudẽdũ
eſt. Nouiti9. Ex hiis q̃ iã au
diui certũ eſt: alios cõuerti per
ſmõem exhortatiõis: alios per
virtute3 orõnis nõnullos ſolo
exẽplo religiõis. Mõach9
Dictũ eſt ſupius adhuc aliaſ

Heiſterbach

eē cauſas multiplices: que mľ
tis occaſiōes ſunt conuſionis.
ſcʒ infirmitatem. pauptatem.
captiuitatē. notā alicuius infa
mie. piculū pn̄tis vite. timoreʒ
ſiue viſiōeʒ gehennaľ pene. ſo
lū deſideriū celeſtis pr̄ie ¶ No
uicius. De hijs p̄coꝛ ut exēpla
ſbiungas. ¶ Monachus. Q̄z
quoſdā cōpellat infirmitas cō
uti quotidie videm⁹.

Capitulum. xxv

ANte hoc trienniū miles q̄
daʒ Lodewicus nomine
de caſtro Are i acutis laboꝛabat
⁊ vocatus ē domin⁹ abbas ut i
firmū viſitaret. Inardeſcēte ifir
mitate. cū miles idem iā ōmino
eſſʒ deſperatus. monitus eſt ab
abbe ut ſe ordini reddēt. ⁊ vo
tum conuſiōis ut mos ē verbis
exp̄meēt. Qui oſilio acq̄eſcēs.
mox ut ex cōſenſu vxoꝛis inter
man⁹ abbis ſe reddidiſſʒ. faci
es eius cepit imutari ⁊ quodā
mō alterari Ita ut pallor verte
ret̄ in cādoꝛeʒ ⁊ color liuidus
pficeret in ruboꝛē. cūctis q̄ ade
rāt ſtupētibus ⁊ dei donuʒ i moi
būdo mirātibꝫ. Et ut pius dn̄s
adhuc maifeſti⁹ ondereʒ. q᷑ p
ter votū ordis ifirmū diſtuliſſʒ
cepit idē miles ſine ſudoꝛe. ſine
ſāguine. ſine ſternutacōe. cōn
infirmitatis naturā cōualeſcē.
Qui nō ingr̄tus bn̄ficijs dn̄is
deportari ſe fecit ad mōſteriuʒ
noſtꝝ in quo factus nouicius
⁊ monach⁹ nō multo poſt mi
grauit ad dominū ¶ Nouici⁹
Sic ex verbis tuis colligo opio
tua eſt infirmū per penitentiaʒ
⁊ oracōnes dies ſuos poſſe p
longare ¶ Mōchus

¶ Capitulū. xxvi.

NOn hoc dico quia nō cre
do quēpiam poſſe t̄minū
ſibi a deo ōſtitutum extēdere. ſʒ
moꝛtē q̄nqʒ imminētē euadere
Qd̄ ſi fieret nō eſſʒ. eccl̄ia ſupflue
p infirmātibus oraret Cū orō
ſancta moꝛtuos ſuſcitet ad vi
tā. cur nō qd̄ min⁹ eſt moritu
ris obtineat ſanitatē? Ezechieli
penitentia flenti per Yſaiam a
domino dicitur. Audiui oracio
nem tuam vidi lacrimas tu
as. Ecce ego adijciam ſuper di
es tuos quindecim ānos. Su
per quem locuʒ Haimo ſic di
cit. Sciendūʒ vero q᷑ ſicut pro
tho plauſto q̄i ſub condicione
datum eſt ut immoꝛtalis eſſet
ſi diuine iuſſioni obediret. Ita
in predeſtinacione dei hij quo
qʒ anni dati ſunt illi ſi innocen
ter viuens minime ſuperbiret
Qui vero propter ſuperbi
am ſubtracti ſunt: propter hu
militatem iterꝫ reſtituti ſunt.

Vide meno-logium Ciſtercienſe die 31. Martij et lib. 6. cap. 36 de eodem iam defuncto.

Nouitiꝰ Vellē mihi iſta qꝛ
ꝓfunda ſunt: ex ſcripturarū te
ſtimonijs aptiꝰ ꝓbari. qꝛ no
dus dīne ꝑdeſtinatiōis multis
via fuit erroris. Mōchus.
Modus diuine ꝑdeſtinacōis
mihi ꝓrſus inſolubil' eſt Quis
ei nouit ſenſū dñi: aut q̄s eius
ↄſiliarius fuit? Attñ que ſupi
us dcā ſūt: ſcripturaꝝ auctori
tate referātur. Deus Iob de ho
minis mutabilitate loquēs di
cit deo Cōſtituiſti t'minos eiꝰ
q̄ p̄teriri nō poterūt. Ecce ī hoc
loco habes homini terminū vi
uendi a deo cōſtitutū. ⁊ qꝛ ideꝫ
terminus intrāſgreſſibil' ſit Qꝫ
vo eūdē terminū qñqꝫ q̄s ma
le viuendo poterit preāticipaē
teſtis eſt pſalmiſta q̄ dicit Vi
ri ſāguinū ⁊ doloſi nō dimidi
abūt dies ſuos. Si nō cōcedit'
eis dies q̄bus viuere poterant
dimidiare: certū eſt illos lōge
infra terminū ↄſtitutū deficere
Similit' boni bñ viuēdo qñqꝫ
mētur terminū ſuū ꝑuenire:
ſic de vno bono ī ōnīū bonoꝝ
perſona dr. Raptus eſt ne ma
litia mutaret intellcm̄ illiꝰ: ⁊ ne
fictō deciperet animā illius. Deſi
nant ergo hōmes ſtulti ſtulta
dicē: ſtulte credē. qꝛ hodie pau
ci ſūt pncipes paucıqꝫ nobiles
q̄ dies ſuos impleāt: et ad eta

te ſenilē ꝑueniāt Quare hoc?
Nimirꝝ qꝛ paupes depdantur:
⁊ paupeꝝ lacrimis an̄ tp̄s ſuf
focātur. Vis ne audire exēplū
de q̄dā tirāno: q̄ qꝛ dies curtaē
peccādo nō credidit. liberiꝰ pec
cauit? Nouitius Volo ⁊ de
ſidero. Ca. xxvij. Mōchꝰ.
Ex relacōne cuiuſdā viri
religioſi cognoui Lode
wicū lantgrauiū prēꝫ Hermā
ni lantgrauij: q̄ an̄ hos duos ā
nos defūctus eſt: in errorē peri
culoſum nō ſolū ꝓpe aīe: ſꝫ ⁊ ſb
ditoꝝ ſb̄ſtantie decidiſſe. Qui
cū eēt ꝓdo ac tyrannꝰ maximꝰ
duras ⁊ plimas in ſibi ↄmiſſuꝫ
populū faciēs exactōnes: mul
tas ecclīaꝝ ſibi vſurpās poſſeſ
ſiōes Et ꝓpt' hoc aliaqꝫ pluria
mala a viris religioſ' corripet'
q̄ ei ꝓpōebant in confeſſiōis pe
nam maloꝝ ⁊ glīaꝫ elcōꝝum:
verbū miſerabile rn̄dit. Si ꝑ
deſtinatus ſū; inq̄t: nulla pctā
poterūt mihi regnū celoꝝ au
ferre. ſi p̄ſcitus nulla bona m̄ il
lud valebūt conferre. Et ſic m̄
dicere ſolitus erat: nōnullꝰ Cō
radus ſenex mōchus noſter de
Thuringie ptib; oriūdus: ver
ſiculū illū pſalmiſte. Celū celi
dño terrā aūt dedit filijs hoim
loco ꝓuerbij ad ſuā excuſacōꝫ
arguentibus ſe proponebat

Ludouicus IV. Ferreus Vide Kleinſorgium Ao 1217.

Nonnus Vide infra cap. 34

Erat ſiquidem litteratus ⁊ ob
hoc amplius induratus. Et cū
ei dicerent viri timorati. Domi
ne parcite anime veſtre. deſiſtite
peccare ne deꝰ prouocatus pec
catorem in peccatis occidat ite
rū reſpondit. Cū venerit dies
mortis mee moriar: non illum
potero bn̄ viuendo extendere:
neqꝫ male viuendo preuenire.
Volens illū pius dominꝰ a tā
to errore miſericorditer vocaē
⁊ reducere ad mentē: īfirmita
te periculoſa cepit eum flagel
lare. Vocatus eſt medicus eiꝰ
vir bonus ⁊ diſcretus ⁊ non ſo
lum in phiſica: ſꝫ eciam in theo
logia non mediocriter lr̄atus
Cui princeps dixit. ut vides in
firmus ſum valde: adhibe curā
ut poſſim cōualeſcere. Memor
medicus illius erroris: reſpon
dit. Domine ſi venit dies mortis
vr̄e: non vos poterit cura mea
morti ſubtrahere. Si vero mo
riturus nō eſtis. de infirmitate
iſta: ſuperflua erit medicina mea.
Et ille. Quo ſic rn̄des? Si mi
hi nō fuerit adhibita cure dili
gentia ⁊ dieta ꝯpoſita: potero
tā a meipō q̄ͣ ab aliis īpitis ne
gligi: et an̄ tps mori. Audito
hoc verbo phiſicꝰ multū hyla
ris effectus: data occaſiōe rn̄dit
Domine ſi creditis vitaꝫ vr̄am
poſſe protelari virtute medicīe
q̄re hoc credere rēnuitis de pn̄itē
tia ⁊ operibus iuſticie: que ſūt
antidota anime? Sine hiis aīa
ma moritur. ſine hiis ad ſanita
tem que ē in futura vita: nemo
puenit. Conſiderās lantgraui
us pondus verborꝫ: ⁊ qꝫ racōa
biliter perorāſſꝫ dixit ei. De cete
ro medicus eſto anime mee. qꝛ
p tuam linguā medicinalē deus
liberauit me a maximo errore.

Nouicius. Nunq̄d bene po
ſtea vixit princeps iſte? Mō
chus. Minime. Promiſit verbō
qꝺ nō impleuit factis. Qualis
eiꝰ finis fuerit: cū quāta ſarcīa
pctōꝝ obierit: pena tormētoꝝ
illius in ſequētibus te docebit.
Reuertamur igitur ad precedē
tia: quia longam hāc euagaci
onē fecit interrogacō tua.

Capitulū. xxviii.

Sicut multos trahit ad ordi
nē medicina infirmita
tis: ita plurimos intrarē compel
lit caminus paupertatis. Se
pe vidimꝰ ⁊ quotidie videmꝰ
pſonas aliquando in ſeculo di
uites ⁊ honeſtas ut ſunt mili
tes ⁊ ciues cogente inopia ve
nire ad ordinem magis ex ne
ceſſitate volentes diuini deo ſer
uire: q̄ͣ int cognatos ⁊ notos
egeſtatis cōfuſioneꝫ ſuſtinere

Cū q̄dā vir honeſtus expone
ret mihi conūſiōis ſue ordinē:
adiecit. Si certe in reb; meis
habuiſſem pſpitatē: nunq̄ ve
niſſem ad ordinē. Nouit quoſ
da; q̄ patrib; ſiue fratrib; con
uertētib; conuīti rēnuerūt: et cū
ſumpſiſſent ōnia dimiſſa. tūc
pmū venerunt ncc̄itatē pallio
deuocōnis palliātes: vel poci9
ipſa ncc̄itate virtutē facientes
Nouiti9. Nō eſt ncc̄e de tali
bus exēpla querē. cū videam9
tali occaſiōe plures maxie ōū
ſos ad ordinē venire. Sȝ beati
ſūt illi. q̄ diuitias habuerūt et
p xpō illas cōtēpſerūt Mō
chus. Nō ideo bti q̄ diuitiarū
poſſeſſores: ſȝ ideo beati q̄ diui
ciaꝝ contētores. Plus placuert
dō duo minuta vidue: q̄ mlte
diuitū eleoſine. Scias eciā q̄ſ
da; querti ꝓpter erubeſcētiā ali
cuius culpe: ſiue notā qualiſcū
q; infamie. Cap. xxix.

Juuenis q̄dam i domo noſtra
nouiti9 fuit. quē occaſio hmōi
ad ordinē traxit. Fuerat ſiq̄de;
canonic9 cuiuſdā ecc̄ie in Colo
nia. Qui cū feciſſȝ dn̄o ſuo clei
co honeſto. cui9 tunc tpis com
mēſal' erat. furtum licet puum
et a ſeruis illi9 deprehenſus fuiſſȝ
in tn̄tū erubuit. ut de ſeculo fu
giēs mōſteriū nrm̄ petē; atq;
nouicius fiēt. Valuit deo ſui
re. q̄ tantā confuſiōe; īnt' ſuos
confrēs ſuſtinere. Ego eode; tē
pore in ead' ecc̄a poitus cām cō
uerſiōis eius. ut iā dictū eſt in
tellexi. et q̄ ſtabil' nō eſſȝ talis
ouerſio. ſatis timui. Ca. xxx.

Alius q̄dā adoleſcēs ſcimo
nialē quādā ipregnaue
rat. et ofuſione vrgente ſiml' q;
timore. eo q̄ femina nobil' for;
conuſus ē in ordie nro. Et quā
dyabolus ei ppauerat in ruinā
p occaſiōem facta eſt illi i ſalu
tē Juuene ſup dicto iuſto dī iu
dicō ordine; deſerente. iſte ad
huc pſeuerat. dei ſe mia confuā
te. Nouiti9. Vt video nō ē
volētis neq; currētis. ſȝ miſerē
tis eſt dei. Monachus. Ita
eſt. Q; q̄dā eciā conūtāt' ob pi
culum vite tēpalis. hoc exēplo
docebris. Ca. xxxi.

Eo tēpe q̄ rex Otto pfe
ctus eſt Romā corōāri in
impatorē. impiū ſupr moſellā 1208
fratri ſuo Herico palatio regē 1209
dum cōmiſit. Hic nobile; quē
dam vir pdonē p iuditiū capi
tali ſētentia damnauit. Adue
nit Daniel abb. ſconauie. ſuis
q; pcib; apud palatinū optīu
it. ut ei liceret viuē. et deo p pec
catis ſuis in ordine Ciſterciēſi
ſatiſfacē. Sic ho p ſuis ſceleib;

morti addictus: per gratiam
conuerſionis euaſit ſententiaꝫ
damnacõis. Frequenter huic
ſimilia audiui: ſcilicet ũt homi
nes flagicioſi ꝓ ſuis criminibꝰ
varijs ſupplicijs deportati: bñ
ficio ordinis ſint liberati. ¶ No
uicius. Licet hec videantur mi
nima: nõ tamẽ ſunt paruipen
denda: eo ꝙ ſint edificatoria.
¶ Monachus. Quibus hec
videbuntur minima: audiant
de hijs quos timor pene gehẽ
nalis ↄuertit: magna atqꝫ ter
ribilia.

¶ Capitulum. xxxij.

A·1198. Ante hos annos viginti
quatuor abbas quidã
Morimũdis fuit quem tal' ne
ceſſitas ad ordinẽ traxit. Que
de illo dicturus ſum: ex relacio
ne domini Hermãni abbis lo
ci ſancte Marie cognoui: qui
eundem abbatẽ vidit. Loquẽ
tem audiuit. atqꝫ geſtus illiꝰ
diligẽtius: utpote qui mortu
us fuerat et reuixit. ↄſiderauit. Cũ
eſſet iuuenis cum ceteris ſcola
ribus ſtudebat Pariſiꝰ. Qui cũ
eſſ3 duri ingenij labiliſqꝫ meõ
rie. ita ut pene nihil poſſ3 cape
re vel retinere. ab õmibus irride
batur. ab oĩbus p idiota iudica
batur. Unde cepit turbari mlt
tiſqꝫ doloribꝫ cor eiꝰ affligi. Cõ
tigit ut die quadã infirmaretur.
Et ecce ſathã affuit qui diceret
ei. Vis mihi facere hominiũ. et
ego tibi dabo ſcientiã omniũ
lrãrum? Audiens hec iuuenis
expauit. et dyabolo talia ſug
gerenti reſpõdit. Redi poſt me
ſathanas. quia nunquam eris domi
nus meus. neqꝫ ego homo tuꝰ.
Et cum ei nõ acquieſceret. ma
num illius quaſi violẽter ape
ruit. lapidẽqꝫ imponens dixit.
Quamdiu concluſũ tenueris la
pidẽ iſtũ in manu tua. ſcies om
nia. Recedente inimico iuuenis
ſurrexit. ſcolas intrauit. queſti
ones propoſuit. omneſqꝫ diſpu
tando ſuperauit. Mirati ſũt om
nes. vñ p idiote tãta facũdia no
uitas tã inuſitata. Ille vero ne
gociũ celatum habuit. nec ali
cui hoim cauſã tãte ſciẽtie expo
nere voluit. Nõ multo poſt infir
mari cepit uſqꝫ ad mortẽ. vo
catus ẽ ſacerdos qui eius audi
ret cõfeſſionẽ. Cui inter cetera
eciã ↄfeſſus eſt. quomõ a dya
bolo recepiſſ3 lapidem et cũ la
pide ſciaꝫ. Rñdit ſacerdos. Pro
ijce miſer artẽ dyaboli. ne expers
fias ſciẽ dei. Territus ille lapidẽ
quẽ adhuc manu tenebat pie
cita cũ lapide fallacẽ ſciã depo
ſuit. Quid plura? Defunctꝰ ẽ cleri
cus et corpus eiꝰ poſitũ i eccia

ordinatis circa feretꝝ ſcolaibꝫ
q̃ more xpiano pſalmos decā
tarent. Demōes aiam tollētes
ca ad vallem pfūdā terribileꝫ.
fumūqꝫ ſulphureū euaporāteꝫ
illam portātes. ordinabāt ſe ex
vtraqꝫ pte vallis. Et q̃ ſtabāt
ex vna pte aiam miſerā ad ſili
tudinem ludi pile pijciebant.
alij ex pte altera p aera volantē
manibꝫ ſuſcipiebāt. Quorꝝ vn
gues ita erāt acutiſſimi. ut ac⁹
exacuatas omēqꝫ acumen ferri
incōpabilit̃ ſuparēt. A q̃bꝫ ita
torquebat̃. ſic poſtea dicebat
cū eā iactarēt vel excipent. ut il
li tormento nullū genus torm̄
ti poſſꝫ eq̃pari. Miſertus illius
dn̄s miſit neſcio quā celeſtē p
ſonā virꝝ magne reuēntie. qui
demoibꝫ tale nuntiū deferebat
Audite. p̄cipit vobis dn̄s altiſ
ſimus. ut animā a vobꝭ deceptā
dimittatis. Mox oms̄ inclinā
tes ſil̃ animā dimiſerūt. nec eā
āplius tāgere p̄ſumpſerunt.
Que reuerſa ad corp⁹ mēbra
exaiatā viuificauit. viuificata
erexit. ſcolares circūſedētes i fu
gam vertit. Deſcēdenſqꝫ de fere
tro dicebat ſe viuere. ⁊ q̃d vide
rit. q̃d ve audierit. magis opē
q̄ ſmōe manifeſtauit. Nā ſta
tim ouerſus in ordine Ciſterci
enſi tā rigidus fuit ſibi. taꝫ du

rus caſtigator corpis ſui. ut oī
bus q̃ eum videre poterāt patē
ter daret̃ intelligi. q penas ſe
ſerit purgatorij vel poci⁹ infer
ni. Nouicius. Expediri vellē
vtrꝝ loc⁹ in quo tormentabat̃
infra methas fuerit inferni. ſiue
purgatorij. Monachus. Si
vall̃ illa pertinebat ad geheñaꝫ
cōſtat eius cōfeſſiōem fuiſſe ſn̄
cōtritione. Quod ſatis ex hoc p
batur. eo q maxime penā illaꝫ
teſte celeſti nūcō ſuſtinuit p
ter oſēſuꝫ retēti lapidis. No
uicius. Nunq̃d dicendus ē dēo
ni cōſeſiſſe. Monachus. Nō
vt ei facerꝫ hominiū cōſēſit ſꝫ in
tm̄ conſēſit: q non ſtatī lapidē
de manu iactauit. ſed ad vſum
ſcīe diligētiſſime reſeruauit Cir
queꝫ eciā tāto afficiebat̃ amo
re ut nec q̃dem i infirmitate de
ponēt. ſed cū dolorē ad imperiū
ſacdotis pijceret. Si eū dixero
fuiſſe in purgatorio. ſuſpecta ē
m̄ abſēcia ſctōꝝ angeloꝝ. et
p̄ncia demonꝝ. q̃ animā egreſ
ſā ſuſcipiebant. ſuſceptā dedu
cebāt Deductā tam crudelit̃ ex
torq̄bāt. Dicebat mgr̄ Rudol
phus ſcolaſticus Colonienſ.
in cuius ſcolis ⁊ ego frequenci
us erā q demones animā electā
de corpis ergaſtulo egrediētē
nunq̄ tangerent. Sꝫ bti āgeli

ad loca purgatorij: ſi tam̄ dig
na eſſ3 purgatorio. deportaret.
Tali. n. exēplo vtebatur. Nō
dec3 ait. ut carbonarius purg3
aurum: ſed aurifex Poſtea vero
propter meritū vite ſuſcitatus
factus eſt abbas ī Morimūde
ī vna de quatuor p̄mis domib3
vir ſanctus ⁊ iuſtus. De q̄ cu3
interrogaſſem p̄dictum Her
mānum abbatem: ſi viderit il
lum aliquando ridente3. quia
de reſurgentib3 dicitur ꝙ ridē
nō ſoleant. Reſpondit. Sciaſ
me hoc ipm̄ in illo conſideraſſe
nec potui deprehendere ī geſtib3
eius nutū quidem leuitatis tā
te erat grauitatis. tāte lōgani
mitatis. Nūꝗ̄ illū vidi. ne q̄de
ſubridentem: neq3 verba leuitā
tis pferentem. Nouici9 Mi
ror ſi aliquid dixerit de forma
⁊ virtute anime. Monach9
Eciam aſſerebat animā ſuā fu
iſſe tanꝗ̄ vas vitreum ꝛ ſpicū
oculatā retro ⁊ ante plurimū
habuiſſe ſcientie: vidiſſe vnīū
ſa. Nam ſcolaribus circa fere
tru3 ſedentibus quecūq3 actita
uerāt: manifeſtauit. Vos inq̄t
teſſerib3 luſiſtis. vos inuice3 ca
pillis vos traxiſtis vos diligen
ter pſallebatis. Nouicius.
Valde me letificat ꝙ vir iſte q̄
corpe exutus tanta in penis vi
dit. tanta audiuit. ceteris reli
gioſ ordinibus omiſſis. ordi
nem noſtrum intrare voluit.
Monachus. Merito letifi
care te debet. ſed aliud tibi dicā
quod eandem tuam leticia3 ge
minet. Ca. xxxiij.
Duo iuuenes ſicut didici
lectōne nō relacōe. apd
Toletū ſtudebant ī nigroman
cia. Accidit ut vnus illorum vſ
q3 ad mortē infirmaretur Qui
cū moritur9 eſſ3 rogauit alter.
ut infra. xx. dies ſibi appareret.
Et pmiſit. ſi tam̄ ſibi cōcederet
Sedēte eo die q̄dam in eccl'a
coram ymagine btē virginis.
⁊ pſalmos p aīa illius legen
te. affuit miſer ille miſerim9 gēi
tib3 ſua indicās tormēta. Quē
cū īt'rogaſſ3 vbi eēt vel quō ſe ha
ret. rn̄dit. Ve mihi qꝛ eterna
lit' dāṅatus ſū ꝑpter artē quā
didici dyabolicā. qꝛ rueā mors
aīe ē. ſic' tytul9 eius ondit. Cō
ſulo āt tibi tāꝗ̄ ſocio meo vni
co: ut ab hac execr'bili ſcīa rece
das: ⁊ vitā religioſā ſectando
d'o p pctīs tuis ſatiſfacias Quē
cū viu9 īt'rogaſſ3. ut tu cōre3 ſi
bi viā viuēdi ondēt. Iter3 rn̄t
Nō eſt via ſecurior. ꝙ ordo Ci
ſtercienſ. neq3 īt' oē gen9 hoi
nū paucōres deſcēdūt ad īferos
ꝙ perſone religionis illius.

Retulit ei et alia plurima: que cā breuitatis omitto. eo qꝫ i libro visionū Clareuallis scꝑta sūt Juuenis vero mox renūciās nigromātie fcūs est nouitius: ac deīde mōchus ī ordīe Cisterciensi ¶ Nouicꝰ. Fateor ī hoc facto leticiā cordis mei gemiatam ¶ Monachꝰ. Quia ī ore duoꝝ vel triū stabit oē verbū: vis audire de tercio clerico pene simili mō conūso. ¶ Nouicꝰ Volo ac plurimū desidero.

220. Narrāte mī se ¶ Ca. xxxiiij
Npius sene monacho nrō Cōrado: q̄ pene cētenarius est cuiꝰ supra feci mencōem: didici qd refero Jpe q̄dem de Thuringia oriūdus et in armis an conuſiōem exercitatus: multa nouit de actibꝫ Lodewici lantgrauij de q̄ supr̄ capitulo. xxvij. loqā te xui narrōem. Hic cū moreret duos filios reliq̄t hedes. Lodewicū. s. q̄ in prima expeditione iherosolimitana q̄ facta est tempibꝫ Frederici impatoris defunctꝰ est. et Hermānū q̄ eidē in pncipatu successit: q̄ nuper obijt. Lodewicus vero q̄ satis erat tractabil et humanꝰ: et vt veriꝰ dicā ceteris tirānis minus malus: tale edem ꝓposuit. Si mō aliq̄s eēt inq̄t q̄ veris idiciis vera mihi de anima pris mei dicere posſz: bonā curtē a me recipet Audiebat hec miles q̄dā paup: q̄ frē; hebat clericū nigromancia: q̄nqꝫ satis expeditū. Cui cū verba pncipis indicassz rn̄dit ille. Bone frat' dyabolū aliq̄n per carmina vocare osueui: sciscitabar ab illo q̄ volui diu ē: qꝫ eius colloquijs artibusqꝫ renūciaui Jnstante milite oportune importūe: ad memoriā ei reducēs ꝓpa; pauptatē: ꝓmissumqꝫ honorem: precibꝰ eius tandē clericꝰ victus demonē vocauit Vocatus q̄d vellet inq̄siuit. Rn̄dit clericus. Penitet me tāto tēpe recessisse a te. Jndica mihi obsecro vbi sit aīa dn̄i mei lantgrauij. Ait demō. Si vis mecū pgere: ego illū tibi ondam. Et ille libēter illum viderem: si sine piclo vite mee illū videre possem. Cui dyabolus. Juro tibi p altissimū et per tremēdū eiꝰ iudiciū: qꝛ si fidei mee te omiseris: icolumē te illuc ducā: hucqꝫ reducā Donec clericꝰ ꝓpter frēm aīam suā in manibꝫ suis colluꝫ demonis ascēdit: queꝫ ifra breue tps an portā inferi deposuit. Introspiciēs clericus otemplatus ē loca nimis horrenda. penarūqꝫ diuersa gn̄a et demonem quendam aspcū terribilē sup optū puteū

reſidentem. Clericus ut hec vi
dit totus cōtremuit. Et clama
uit demon ille ad demonē ba
iulum. Quis eſt ille: quem te
nes in collo? Adduc eum huc
Qui reſpōdit. Amicus noſter
eſt: et iuraui ei ꝑ virtutes tuas
magnas qꝛ eum nō lederem. ſꝫ
animam lantgrauij domini ſui
oſtenderem. ſanūqꝫ reducerem
ut omnibus tuam immenſā ꝑ
dicet virtutem. Ille vero ſtatim
operculum igneum cui inſedit
amouit: et tuba enea puteo im
miſſa tam valide bucinauit. ut
videretur cleico totus tremere
mundus. Poſt horam ut ei vide
batur. nimis longā: puteo eru
ctuante flammas ſulphureas
lantgrauius inter ſcintillas aſcē
dentes ſimul aſcendens. viden
dum ſe clerico collotenus pre
buit. Ad quē ait. Ecce preſto
ſum miſer ille lantgrauius quō
dam dominus tuus. et vtinam
nunꝙ̄ natus. Cui clericus. Miſ
ſus ſum a filio veſtro: ut ei r̄nū
ciare poſſim de ſtatu veſtro et
ſi in aliquo poteſtis iuuari. mi
hi dicere debetis. Reſpondit il
le. Statum meum bene vides.
Hoc tamē ſcias qꝛ ſi filij mei r̄
ſtituere vellēt tales poſſeſſiōes
taliū eccīaꝝ ꝓprijs nominibus
eas exprimēs: quas mihi iniu
ſte vſurpaui: et ſub tytulo hē
ditario ipſis reliqui. magnum
anime mee cōferrent remediū
Cui cū clericus dicēt. domine nō
credent mihi. r̄ndit. Ego dicam
tibi ſignum. qđ nemo nouit ꝑ
ter me et filios meos. Accepto
ſigno. et lantgrauio eo viden
te puteo imerſo ꝑ demonē redu
ctus ē. Qui licet vitā nō perdi
derit ita tn̄ pallidus et lāguidus
rediit: ut vix agnoſceretur. Ver
ba patris filijs retulit: ſigna oñt
ſꝫ modicū illi ꝓfuit. Nō in hoc
oſētire voluerūt: ut poſſeſſiōes
reſtituerent. Reſpondit tn̄ Lo
dewicus lātgrauius cleico. Sig
na cognoſco patrē meū te vidiſ
ſe nō dubito: ꝓpoſitū tibi p̄mi
um dare nō renuo. Ad quē il
le. Dn̄e curtis veſtra vobis mane
at: ego cogitabo quid aīe mee
expediat. Relictiſqꝫ omnibus
factus eſt monachus in ordine
Ciſtercienſi cōtenēs oēm laborē
ſuſtinere tꝑalē: dū mō penam
euaderet eternam. Ecce habes
tria exempla: qꝛ quidā ɔuertā
tur timore vel viſione pene ge
henalis. Poſſem tibi de hijs ad
huc plura dicē: ſꝫ in alijs diſtin
ctiōibꝫ illa tibi ꝓpono differē.
Nouicius. Si talia homines vidē
poſſent: puto qꝛ tā libē nō pec
carēt. Monachus. Ita ē ut dicis

Audi adhuc q̄d ſupeſt exem
plū videlicʒ: q̄ quoſdā conuṫti
cogat n̄ moꝛſus oſc̄ie: ſʒ amoꝛ
conſuande innocētie ɇ deſideri
um celeſtis prie. ¶ Ca. xxxv.

In monſteio ſcī Panthaleonis in
Colōia: q̄d eſt nigri ordinis
mōchoꝝ: nuucis q̄dam fuit no
mine Godefrid⁹ puritatis exi
mie: int̄ frēs ſuos ſine q̄rela cō
uerſatus: ſm diſciplinā ordis
illius. Et q̄ ſcriptū ē Iuſtus iu
ſtificet̄ adhuc. ɇ ſanct⁹ ſcīficē
tur adhuc: deſiderio ſupne vite
accēſus idē Godefrid⁹ ⁊ q̄ ſm
regule mandatū viuē nō poſſʒ
conſiderās venit ad nos hūilit̄
ɇ inſtant̄ ſupplicās: ut frm̄ col
legio iūgi merēt̄. Timēs abb̄
nr̄ magis in cā eē leuitatē q̄ de
uocōnē eū h̄eu ſuſcipe nō acq̄e
uit. Paſſus a nobis repulſam.
Vilariū venit ɇ q̄d petiuit eici
us optinuit. Qui quāte fuerit
religioſitatis. quāte ſcītatis q̄
feruēs in ordine p ſacras eius
reliq̄as vſq̄ʒ hodie dn̄s n̄ ceſſat
oñdere. Tpe q̄dā dn̄s Karol⁹
abb̄ Vilarienſ. q̄ fuerat prioꝛ
nr̄ veniens ad nos duxit ſecum
eundē viꝝ venerābilē. ɇ ſicut m̄
dixerūt q̄ viderūt. tantā grāʒ de
uocōnis ei dn̄s in miſſa otulit.
ut ſtillicidia lacriaꝝ ex ei⁹ ocu
lis ſup altare vel pect⁹ eius ſtil
larēt. Quē cū interrogarʒ do
min⁹ Theodericus de Lureke
tūc nouiti⁹ quōdaʒ canōicus
Bunenſ. quō orare debēt. rñ
dit Nihil debetis in orōne dicē
ſʒ tm̄ cogitare de ſaluatoīs nr̄i
natitate. paſſiōe reſurrcōne ɇ
alijs q̄ nob̄ nota ſūt. Q̄d ipſe
frequent̄ iu vſu habuit: hoc ɇ
alios docere ſtuduit. Hēbat
et ſpm̄ ꝓphetie: ita ut q̄nq̄ʒ mō
chis temtatiōes futuras p̄dicē
ret. et ut corda ſua p p̄aciaʒ p̄
parēt āmonēt. Quātas habu
erit conſolacōes. q̄ mirificas vi
ſiōes. ſolus ille plene nouit q̄
auctoꝛ illaꝝ fuit. dicaʒ tibi q̄d
mihi r̄tulit mōch⁹ quidā Vi
larienſ de illo Cū eſſʒ tempe q̄
dā ebdomedari⁹ coq̄ne. ɇ ſab
bato ſm ɔſuetudinē lauarʒ pe
des mōchoꝛuʒ. dicto completo
rio cū clauſiſſʒ oratoꝛiū. eāt. n.
ſacriſta. appuit ei ſaluatoꝛ lin
theo p̄cinctus ɇ peluiʒ in manu
tenens. Et ait ad Godefriduʒ
Sede ut lauem pedes tuos. eo
q̄ dudum laueris pedes meos
Q̄d cū t̄ritus rēnuerʒ coegit euʒ
flexiſq̄ʒ genibʒ pedes eius lauit
ſicq̄ʒ diſparuit. Scōa feria p⁹
palmas ſanctas in choꝛo cum
pſalm⁹. Eructauit coꝛ meū de
uote a conuētu decantaretur.
ecce glioſa dei genitrix Maria

de p̄ſbiterio deſcēdēs: ⁊ chorum
more abbatis circuiens mōa
chis benedixit: ſicqȝ int' abbīs
⁊ prioris ſtallū exiens q̄i ad cō
uerſoꝝ chorū ꝑperauit. Exiuit
ille p⁹ eam ūt videret quo iret
ſ; eam videre nō potuit. Stati
neſcō vtꝝ proxiā vel tercia die
infirmari cepit: Et cū laboraret
in acutis vſqȝ in paſcha in ouē
tu pſeuerās: dorſūqȝ caſtigacō
nib⁹ lacerās: atqȝ ſacros pan
nos cū ceteris lauans tādē īfir
mitate dep̄ſſus: in īfirmatorio
poſitus Qui cū iā agoniſaret ⁊
eēt tēpus comedēdi: dixit ei mi
niſter ſuus Inuitus vado come
dere: timens ne interi moriami
ni. Vade inq̄t ſecurus: ante vi
debo te Qui cum in menſa ſede
ret Godefridus oſtiū; refecto
rij aperuit: mōchuȝ reſpexit ⁊
benedixit: ſicqȝ verſus oratori
um tetendit. Territus ille pu
tabat eum miraculoſe ꝯualuiſ
ſe. Statiqȝ ꝑcuſſa eſt ad exitū
ei⁹ tabula: ⁊ recordatus eſt in
firmarius: q̄ȝ ei ꝓmiſerat. Nu
dato eius corpoē ad lauanduȝ
Ita inuenerunt dorſū eius pla
gis virgarū liuidum: vt omēs
mirarentur. Nup̄ p̄ reuelacōeȝ
leuata ſunt oſſa ei⁹: ⁊ in ſacra
rio poſita: reſeruanturqȝ ꝓ reli
quijs. Ipi gloria qui ſic ad ſe
ouerſos magnificat: cui cū prē
⁊ ſpirituſancto honor ⁊ impiū
p̄ omnia ſecula ſeculoꝝ Amen.
Multa alia de eo referunt que
ſtudio breuitatis ſupprimo.

Capi. xxxvi. Nouici⁹

SAtiſfactum mihi fateor
de cauſis ſiue occaſioib⁹
cōuerſionis Nunc de modo vel
de forma eiuſdeȝ aliquid audi
re delectat Mōchus Quoſ
dam enī ad cōuerſionem veni
re videmus cū quadā glorioſa
⁊ oſtenſione ſeculari alios cū
exhibicōne multe humilitatis
Nouicius. Quod horū eſt
melius s[c]. Mōach⁹ Humilē
cōuerſioneȝ deo placere nemo
dubitat. Oſtenſio aūt alicui⁹
glorie ſecularis ſcd'ȝ intēcionē
ſe cōuertentis iudicat' Quidā
ďuti deſiderātes denouo ſe veſti
unt: cuȝ cognatis ⁊ amicis ad
mōaſteriū veniūt ne q̄i vagi ⁊
pauperes repulſā patiāt'. Alij
vero cum diuites ſint paupta
tis habitū aſſumunt: vt ex hu
militate conuerſionis ampli⁹
mereantur. De quibus tibi ⁊
exēpla ſubiūgā

Ca. xxxvij.

MIles quidā nomīē Vua
lewan⁹ ďuti deſiderās: cū
dextrario ⁊ armis ſuis militari
b⁹ hēmēro de veit armat⁹ clau
ſtꝝ intrauit ſicut mihi retulerunt

Seniores nr̄i qui tunc p̄ntes erāt: portaio illū ducente p mediū choꝝ vadens conuentu inſpiciente ⁊ nouā formā conūſionis mirante: ſup altare btē vginis ſe optulit armiſq; depoſitis in eadē domo religionis hitū ſuſcepit. Viſū eſt ei congruū ibi miliciam deponere ſecularem: vbi aſſumē ꝓponebat militiam ſpūalem. Adhuc viuit vir bonus ⁊ religioſus: pri⁹ inter monchos nouiti⁹. p⁹ea ob hūilitatē fact⁹ ē conuerſus.

Abbas Phi ¶ Ca. xxxviij. lippus de Ottirburg conuerſus fecit. ſic mihi retulit canonicus quidā Traiecteñ. q̄ tūc tēporis p̄ns fuit. Hic cū eēt de honeſta pntela natus ⁊ maioris ecclie in Colōia canonicus Rodolphū eiuſdē ecclie ſcolaſticū piſſius legētē audiuit. diuina iſpirāte grā: mgro ſuo ignorāte ſcolas deſeruit. ⁊ cū eſſz adoleſcens delicatus: boniſq; veſtib; indutus paupi ſcolari ſibi occurrēti illas dedit. ⁊ vilia veſtimenta illius reidues: ad domū quādā ordinis nri que bonavall' dr: veniēs ſe in nouitiū ſuſcipi hūilit' petiuit. Videtes illū fr̄es cappa trita atq; vetuſta indutū eſtimātes eū ſcolarem paupem ⁊ vagū ſuſcipe rēnuerūt. Cōſiderans morā repulſe eē piculoſā: igreſſumq; ſibi negari: nouiſſime dixit. Si non ſuſceperitis me forte vos penitēbit: ⁊ cū facere volueritis eē nō poterit. Tūc demū ſuſceptus ē

Cognita eius ouerſiōe magiſter Rodolphus dolens. cū ſocijs quibuſdā ad mōſterium venit. ſed fūdamentū ſupra petrā poſitū mouē nō potuit. Et qꝛ idem Philippus ſe in conūſione humiliauit in tūtum. illū dn̄s exaltauit ut multo poſt eidē domui abb̄ pficeretur

Tanta eūt⁹ ¶ Ca. xxxix. hūilitatis vt ei⁹ amoē ſe pead ordinē venietes clerici: laycos ſe ſiſauerūt malentes pecora paſcē q̄ libros legere. ſati⁹ ducētes deo in hūilitate ſeruire q̄ ꝓpt' ſacros ordines vel lrāturam ceteris preeē. Hoc qꝛ ſepius in ordine contigit ita ut cōuerſi fierent mōachi: an̄ hos q̄tuor ānos diffinitū ē in caplo generali: ut tali mō ouerſi manēnt inter ouerſos. Eodem anno quidā veniēs ut puto dyaconus: laycū ſe ſimulās i ouerſum ſuſceptus eſt. Cui⁹ abbs cum poſtea neſcō quo ꝓdente ordines intellexiſſz. in ſequenti capitulo caſum eundē ꝓpoſuit Et qꝛ viris diſcretis videbatur

omnino abſurdū: ut quis in tā
ſublimi ordine poſitus foret: ſi
ne caractere corōe et ſine ſacro
rum ordinū execucōne: ſenten
tiam mutauerūt. Nouicius
Non miror ſi aliqui celant ſu
os ordines in confuſione: cum
legamus priſcis tempibus ſci
nas: ut fuit beata Eugenia: et ſā
cta Eufroſina: atq3 btā Mari
na. ſexū viriliter ſilaſſe Mo
nach9. Quid hoc miraris factū
temporibus priſcis: cū recenci
ori tempe ſimile in ordine nrō
contigiſſe ſciam9. Nouici9
Hoc omnibus modis ſcire de
ſidero. videlicet aqua perſona
vbi: quō tam mirabil' facta ſit
confuſio Monachus. Femi
na de qua dicturus ſū que fue
rit vel quomō ad ordinē; vene
rit: ſeu quomō in ordine fuerit
vel cōſummauerit: ſicut nobis
retulit monachus quidā qui
cū ea nouiti9 fuerat in pbacōe
fida tibi pandam relacōe.

Capitulum. xl.

A. 1188. Maluenda

Vide Viridarium Raderi

In ciuitate Nuyſſia que qnq3
miliarib9 diſtat a Colōia ciui
tate magna: ciuis quidā habi
tauit filiā habens formoſā ac
dilcāz: nomē Hyldegūde. Quā
vxore defuncta cū adhuc eſſz i
etate tenera. oracōnis grā ſecū
iheroſolimā duxit. In reditu ve
ro infirmatus pater apd tyrū
diē clauſit extremū. Moriens
autē; filiā et ōmia q habuit mi
niſtro ſui fidei cōmēdauit. Sz
fidem nō ſeruās ſeruus domino:
neq3 miſericordiā exhibēs defū
cto cum eſſz impius et auarus
puella nocte in domo relicta
clam nauigauit multis illā mi
ſerijs exponēs. Que mane ſur
gens cum intellexiſſz tutorē in
fidum cū patris ſui ſbſtancia
nauigaſſe: vehemēter doluit. et
quid ageret. vel quo ſe vertēt
penitus ignorauit. Nō itellgēs
ydeoma terre fame cepit tabe
ſcē. mēdicando tn̄ ſcolas i eadē
ciuitate anno vno freqntauit
P9 hec peregrinis de Alemania
aduentātibus calamitatē ſuā
expoſuit et ut ſui miſerentur la
crimabilit' exorauit E quibus
vnus ceteris dicior vir bonus
et nobil' conſolans deſolatam
aſſumenſq3 in nauim ſuā deli
ctam datis necārijs ad priam
reduxit peregrinā. Eodem tem
pe cum orta fuiſſz contrauſia i
eccleſia Treuerēſi inter duos
electos Volmarz ſcilicz eiuſdē
eccīe archidyaconuz. et Rodol
phum maiorem prepoſitum
dominus papa Lucius priori
fauebat partez alterius Frede
ricus imperator defenſabat.

Agit ... de hac ... Arnold... Abbas L... becen... in Chro... Sclauo... L. 3. c... et Cra... in Meth... L. 6. c...

de infeſtis tunc itineribus meminit Vincentius lib. 29 Speculi cap... Pantaleonita A. 1184

Et quia nulli erat tutum apices
ad apostolicum, qui tunc temporis
apud Veronam morabatur, defer
re propter insidias imperatoris ec
clesia Colonien: cum vni parcium
faueret et ob hoc litteras ad iam dictum
papam destinaret baiulus eorum
de vite sue timens prefatam puel
lam propter tonsuram et habitum
adolescentem estimans prece simul
et precio eo quod minor suspicionis
nota foret in perdite quam inequite
clausas in baculo litteras ut porta
ret optinuit Que cum iuxta Au
gustam deuenisset furem obuiam ha
buit. Rogata ab eo ut socius
esset eius itineris nihil mali suspi
cans libens annuit. Cumque paulu
lum processissent et fur qui sonum
persequentium excepisset onus cum
furto penes puellam reposuit ipse
vero ad secessum se ire simulans
inter frutecta se abscondit. Quid
morer? Illa a persequentibus com
prehenditur cum sacco ad iudi
cium trahitur et per sententiam laqueo
adiudicatur. Que cum ob fur
ti penitentiam nullam sibi prodesse cer
neret allegacionem, nullam excusa
cionem, sacerdotem petiuit et ob
tinuit. Cui excessus suos confitens
satis simpliciter exposuit per ordi
nem vie sue causam et furis nequici
am et ut sacerdoti verborum fidem
astrueret habitu dimisso litteras ponti

ficales continentem ostendit. Et ad
iecit. Si fuerit fur quesitus onus
inuenietur. Mox ad consilium sa
cerdotis nemus retibus et canibus
ambitur, fur quesitus comprehenditur
ad iudicium vterque trahitur. Cum
miser ille ad criminis confessionem
cruciatibus compelleretur ait. In
iuste compellor confiteri quod non fe
ci. iste cum furto deprehensus secundum
ius ciuile damnandus est. Econ
tra cum puella diceret sibi onus do
lose fuisse commissum et restituere
vellet depositum: respondit ille. Onus
istud meum esse nego. Vox vnius
testimonium est nullius. Ad hec
virgo obmutuit. Tunc accedens
sacerdos pro ipsa allegauit: asse
rens innocentem doloque hominis cir
cumuentam satis affirmauit. Et si
minus inquit verbis meis cre
ditur: examine ferri candentis quis
reus sit quis innocens: facile com
probabitur. Quod cum omnibus pla
cuisset manus furis exusta est: pu
elle vero manus illesa apparuit.
Tunc fure celerius suspenso: con
fessor et liberator virginis gau
dens illam in domum suam recepit
Et ecce dyabolo instigante qui
saluti virginis inuidit: cogna
cio furis de tam turpi morte eius
furens: innocuam et dei iudicio li
beratam de domo sacerdotis extrax
it: reoque deposito loco eius illam

ſuſpendit. Mox ãgelus domi
ni affuit: qui et virginem ne la
quei ſentiret anguſtias ſuſten
tauit: et mirifico vultus ſui odo
re refecit. Et cum nihil ſentiret
doloris: ymo maximis ſe puta
ret intereſſe delicijs In ipſa no
cte tam ſuauẽ audiuit melodi
am: ſymphoniam tam diuerſã
tam iocũdam. vt nullus chor9
ſiue corporalis ſiue inſtrumen
talis tante dulcedini poſſet cõ
parari. Sciſcitante ea q̃d hoc
eſſet. Reſpondit angelus. ani
ma ſororis tue Agnetis cũ hoc
concentu angelico in celum de
fertur. et tu poſt biennium feli
citer ſequeris Sic beata illa p
biduum pendente: paſtores i
vicino paſcentes mĩa moti cõ
dixerunt. vt corp9 deponerẽt
atq3 ſepulture cõmendarent.
Inciſo vero laqueo non vt cõ
ſuetudo eſt cadauerum: cũ põ
dere cecidit. ſed paulatim ãge
lo ſuſtentante ad t'raȝ demiſſa
ſtetit. Quo viſo. t'riti paſtores
fugerũt. Dixitq3 ei angelus do
mini. Ecce libera es. vade quoli
bet. Reſpondit illa. Domĩe mi
Veronam ire ꝓpoſui. Statim
in momẽto trãſlata eſt in vero
nam Et ait ãgel9 verona hinc
diſtat trib9 miliarib9 Int' Au
guſtã vo et veronã ſeptẽ diete

numerãt Nouici9 Vident'
mihi in hac puella antiqua hi
ſtoꝝ miracula renouata videli
cet ſãcti Bñdicti abbis et Aba
cuc ꝓphete Ex quib9 prior cuȝ
abſens eſſȝ vidit germane ſue
ſcolaſtice animã i ſpecie colũbe
celi ſecreta penetrare Alter vo
ꝓpheta ſcilicet de iudea i momẽ
to in babilonẽ trãſlatus eſt
Monachus Veruȝ dicis nec mi
nus miror q audire meruit ai
maȝ ſororis cũ cõcentu ãgelico
tanto locoꝝ ſpacio int' poſito
deferri in celũ: q̃ꝫ q beatus Se
uerinus Colonie poſitus aiaȝ
ſancti Martini cũ ſimili cõcen
tu aſcendere cognouit ad domi
num. Adhuc alia duo magne
glorie beneficia ſũt ei exhibita
ſcilicet q angelo ſuſtentante
eculei dolores non ſenſit. et q
finẽ ſuũ tam longe ante preſci
uit. Proſpe vo apud veronaȝ
negocio pacto: cũ rediens itt'ſ
ſet dyoceſim wormaciẽſeȝ: nõ
ĩngẽta diuine mie prece et ope
cuiuſdam venerabil' icluſe ob
tinuit: ut a domino Theobal
do abbe ſconauie i nouicium
ſuſcipet' Eſt ãt ſconauia loc9
amenĩſſim9: nom trahens a re
Putans eam idem abbas eſſe
adoleſcentulum poſt terguȝ ſu
um in eodeȝ equo ſedere iuſſit.

Agnes Noue-
ſienſis

Que cũ loqueretur voce femi
nea ⁊ gracili: dixit ei abb. Fra
ter Ioſeph nõdum mutaſti vo
cem tuam? Rñdit illa. Dñe Nũ
ꝙ illam mutabo. Adoleſcentẽ
ſe ſimulans: nomẽ ſancti Ioſeph
ſibi impoſuerat. ut eũ quem va
lidas temtacões viciſſe noue
rat contra duplicem hoſtem pug
natura carnẽ ſcʒ ⁊ dyabolum:
memorie ſue arcius imprimeret. ⁊
p auxiliũ plenius ſentiret. ⁊ vide
tur in ea illud Salomõis iple
tũ. Mulierẽ fortẽ q̃s inueniet?
Nõ eſt inuentũ ſimile in ordie
nrõ: ⁊ ideo ſine exẽplo. Mulie
rem inq̃t ex õmbus nõ inueni.
Ingreſſa ꝓbacõem manũ ſuã
miſit ad fortia Inter viros dor
miuit. cũ viris comedit ⁊ bibit
viris ad diſciplinas dorſũ ſuũ
nudauit. Et cum eẽt iuuencla
multe grauitatis tñ ne ſexus eius
notaret: q̃nq̃ ſuis ſocijs in ꝓ
bacõe ſigna aliqua oſtendit
leuitatis. Nã abſẽte mgrõ mõ
chorum qui hoc nob retulit Her
mãnum nomine: tũc puerorum. xiiij
annorum ad cyphũ ſuũ ducens
ait. Cõſideremus in hoc vino:
q̃s nrm̃ ſit formoſior ⁊ cũ relu
centes in eo facies attẽderent:
iterum aiebat. Hermãne quõ
placet tibi facies mea? Rñdit il
le. Videtur mihi metũ tuũ diſpo
ſitum: ſicut mentũ mulieris. Tũc
illa quaſi idignãdo receſſit. po
ſtea ꝓ neglecto ſilencio ãdo va
pulabãt. Rouicius. Miror
ſi aliquis in ordine habuerit tẽ
tacões. Mõchus de eius
temtacõibus nihil audiui: ſʒ
ꝙ alijs cauſa fuerit tẽtacõis
ſatis intellexi. Cũ appropiqua
ret tempus reſolucõis eius ce
pit infirmari. Et cũ pre nimia
debilitate ad lcm̃ ſuum portaret
tur: monachus q̃dam eã intu
ens iuxta ſe ſtantibus clara voce
dicebat. Hõ iſte vel femina eſt
vel dyabolus. Nunq̃ illum re
ſpicere potui ſine tẽtacõne. Et
ſatis ꝓbatur ex hoc loco: ꝙ for
tis ſit vis nature. Vocanſq̃ p̃
orem cũ ei peccata quidẽ leuia
confiteretur: ⁊ ille interrogaret
tur. ſi vnq̃ aliquã cognouiſſet
mulierẽ. Rñdit illa. Nunq̃ do
mine reus fui alicuius mulieris
ſiue viri: hoc adijciens ꝓpter ſex
um. Deinde recitauit ei p ordi
nem eo mõ quo p̃dictum eſt
vniuerſa: q̃ circa ſe acta ſũt. ta
cito ſexu Priore ſtupẽte ac dicẽ
te. Frater q̃ loqueris fidẽ excedere
videntur: ⁊ q̃ argumento ꝓba
re potero illa eẽ vera. Rñdit pu
ella. Hodie bienniũ effluxit: ex
quo angelus domini pendẽti mi
hi diẽ reſolucioĩs mee p̃dixit.

Scio cui credidi· fidẽ ſeruaui·
curſum cõſũmaui· De reliquo
repoſita ẽ mihi corona iuſticie
Si ea feria qua p̃dixi añ obitũ
meũ nõ depoſuero officiũ ligue
in ſpacõ vni⁹ miſſe legende: nõ
mihi credatis· Et adiecit· Cuꝫ
defunct⁹ fuero apparebit i me vñ
ſtupeatis· ꝛ diuine virtuti gr̃as
merito referatis· Hijs dcis q̃rta
feria ebdomade paſchal̃· xij· kl̃
Maij· Anno dñi· M· c· lxxxvi
ij· ſole tendente ad occaſuꝫ· ſcã
illa aia d' corpe virgineo egreſ
ſa migrauit ad dñm· Percuſſa
tabula· cũ tam abbas q̃ ceteri
fratres ad eius exequias duo
laſſent· ꝛ corpore exportato ad
lauãdũ detectũ fuiſſꝫ: ſex⁹ femi
ne⁹ appruit· Tũc oib; in ſtupo
rem vers miracli nouitate: nũ
ciatum ẽ ſacerdoti cõmendacõ
nes legenti· Qui cognito ſexu
textũ mutauit: ꝛ p monacho mõ
chamꝛ p fratre ſororem noia
uit· Poſtea cuꝫ breuia p ea ſcri
benda eẽnt: ꝛ nomẽ ei⁹ ignora
rẽt: ſb tali forma ſcripta ſunt·
xij· kl̃· Maij· obijt ancilla xp̃i
in ſconauia Elaps aliquot di
ebus cũ frẽs nomẽ illi⁹ bt̃e ſcĩe
deſiderarẽt: miſerũt i viciniã Co
lonie vñ ſe veniſſe dixerat: ꝛ cũ
ſtudioſe circũq3 de eius cog̃
cõe inueſtigarẽt: nutu diuino iuẽ
ta eſt q̃dã an⁹: que ſe eius cog
natã fuiſſe dicẽt aſſerẽs eã Hil
degũdem vocatã· Cũ añ hos ã
nos cõſecrẽt nouũ oratoriuꝫ in
ſconauia: ex diuerſ puinciis
ad dedicacõem ipſi cõfluẽtes·
ꝛ predcãs bt̃e Hildegundis v
tutes audientes: tumulũ eius
freq̃ntauerũt matrone marie
ſcis eius orõnib; ſe cõmendan
tes· deũq3 ſup tantis mirabilib;
glificãtes· Et nos frẽs cũ ill' g̃
tias referam⁹ ſaluatori nr̃o· q̃
hec fieri voluit nr̃is tpib; i ordi
ne nr̃o ad gloriã ſuã ꝛ edifica
cionẽ nr̃ãꝫ Qui viuit ꝛ regt cũ
prẽ ꝛ ſpũſcõ i ſcl'a ſcl'oꝝ Amẽ

Epitaphiũ eiuſdẽ virgis.

Omis hõ miretur: hõ q̃d
fecerit iſte
Hec cui⁹ foſſa cineres incluſit
ꝛ oſſa.
Mas viuẽs paret: moriens ſꝫ
femina claret.
Vita fefellit: moreſq3 refellit rẽ
ſimulatã.
Hildegunt dicta: vite ẽ in codi
ce ſcripta.
Maij biſſenis eſt hec defuncta
kalendis.
Nouici⁹· De hac puella vider
itelligẽs illd ſalomõis: mli'eꝫ
forte q̃s inueniet? Monach⁹
Tãta ẽ fortitudo mẽtis i q̃buſ
dã feĩs: ut merito laudẽt· ca· xli

1188. Vixt apud Mal= vendã Sex anni.

Honeſta qdā matrona de Colonia diuicijs pollēs ⁊ etate florens cum poſt mariti mortē xpō nubere vellet: tiore amicoꝝ a quib; eius deſiderium ipediebat' habito conſilio domini Karoli abbis Vilariēſ cappam conūſi induit. Sicqȝ p illum de ciuitate educta i mōte ſancte walburgis mōial' ē effecta. Nouicı9. De conūſione viduaꝝ ſeu maritarum q̄ de fece ſeculi guſtauerūt nō mlt' tum miroꝛ virginū vero contēpentū voluntatē ſe conūtentiū oſtātiā ſatis admiroꝛ. Mōchus. Quaſdā ex hijs p exemplo tibi ponā. Ca. xlij

Domina Methildis mgrā hodie infuſemich cuȝ hērꝫ pentes ditiſſimos: ⁊ ad ſeculi nupcias nutriretur: adhuc in etate tenerā oſtituta ſe ſolo xpō velle deſponſari mōial' qȝ fieri quotidie pteſtata ē Cūqȝ blādicijs ſiue minis nō poſſꝫ auerti: die quadā veſtibus purpureis contra volūtatem induta matri rn̄dit. Etiā ſi feceritis me auream nō poteritis mutare ppoſitum meū Tandē tedio affecti pntes ei9 cuȝ eam locare vellent in predicto mōſteio ſācte walburgis: nec eē poſſꝫ. eo qꝫ completus fuiſſꝫ ſtatutus nūs ſoroꝝ: infuſemich conūſa ē vbi adeo profecit: ut nō multo pt9 licet adhuc adoleſcētula mgrā efficeretur. Quam poſt ānos paucos Aleidis ſoroꝛ eius carnal' marito viduata: ⁊ ipſa adhuc adoleſcentula ſecuta i eodē loco facta eſt p̄oriſſa. Quaruȝ exemplo qdā eaꝝ cognata tiore pntum de dioceſi Traiectēſ in habitu virili egreſſa: apd ſāctū Thomā qui ē domus ordinis noſtri in epatu Treuerēſ poſita: ſe conūtit. Hāc cū ſoroꝛ imitari vellet a pntibus capta ē. ⁊ viro tradita. Spero autē qꝫ deus tam feruētem cōuerſionis volūtatem non relinquat irremuneratā Ca. xliij

Laudabilē ymo ſatis mirabilē dn̄e Helſwindis abbatiſſe de poꝛceto cūſiōem tibi replicabo. Hec cū eēt ⁊ adhuc ſit Arnoldi ſculteti aquēſis viri potentis diuitiſqȝ filia ſic ab ieūte etate feruebat zelo conūſionis. ut matri frequent' dicēt. Mat' fac me monialem Solita enī erat cum mr̄e aſcēdere mōtem ſcī ſaluatoꝛis. in q̄ tūc manebat cōuentus ſoroꝝ de poꝛceto. die quadā p feneſtrā coq̄ne latent' intrās doꝛmitoriū aſcēdit ⁊ puelle cuiuſdā cucullaꝫ induens cum ceteris

NB. de clausura eius temporis.

clerorū intrauit. Qd cum matri abire volenti p abbatiſſam inotuiſſet: illa putans iocum eē rn̄dit. Vocate puerū: oportet nos ire. Venit illa intrinſecus ad feneſtrā dicēs. Monial' ſum. nō ibo tecū. Mat' vero timēs maritum rn̄dit. Nō tn̄ venias mecū et ego prēm tuū rogabo ut te faciat mōialē. Sicq̧ exiuit. Mrē vero tacēte ꝯtigit ut iterū montē aſcenderet: filia dormiente. Que cum ſurrexiſſet mrē in eccleſia quesita et nō inuenta: in monte eā eē ſuſpicans ſecuta ē ſola et p p̄dictam feneſtram ingreſſa: rurſum habitum induit matriq̧ rogāti ut exiret rn̄dit. Ammō me nō decipies: verba ſibi pmiſſa replicās. Mrē vero cū multo timoē recedente. pat' cū fratrib; furibūd9 aſcēdit fores effregit: filiā vociferātē eduxit: cognatis qui eā auerterēt cōmiſit. Quib; illa nō dū vt puto nouē ānorū tā ſapienter rn̄dit: ut mirarētur. Quid plura? Epō Leodienſi prēma eos a q̄bus educta fuerat excōicāte: loco reſtituta ē. et poſt ānos paucos ibidē in abbatiſſam electa. Hec de cōuerſiōe dcā ſūt. Mlta hmōi xpūc in ſuis opat' electis. ad gloriam ſui nominis. Cui cū prē et ſpiritu ſancto honoē ſit et impiū p infinita ſecl'a ſeculorū. Amen.

Explicit Prima Diſtinctō.

Incipiūt capl'a lib ſeq̄ntis.

De contricōne q̄d ſit vnde dicat' quot ſint ſpecies ei9 quis fructus. ca. primū.
De monacho apoſtata: qui in bello cōfeſſus: et in confeſſione contritus: elegit duo milia annorū in purgatorio. ca. ii.
Item de monacho apoſtata: q̄ in miraculo ſācti Bernardi cōtritus: extra ordinē mortuus et in clericali habitu ſepultus: effoſſus in tonſura et habitu mōchi appuit. ca. iii.
De ſacerdote qui dixit Si peccata ſunt peccata: nunq̄ ſaluabitur anima mea. ca. iiii.
De luxurioſo ſacerdote cui columba i die natalis domini tribus vicibus ſacramentum altaris tulit. et poſt contricōnem reſtituit. ca. v.
De Hildebrādo latrone impenitente. et pena eius poſt mortem. cap. vi.
De Godeſcalko vſurario: qui ſedem igneam ſibi in penis preparatam vidit. ca. vii.
Qm̄ graue peccatum ſit vſura capitulum. viii.
De parabola Lupoldi wormacienſ epi. cap. ix.